

**Universitat de les
Illes Balears**

Una benvinguda als nous: proposta pràctica per fer d'un centre un espai
obert a l'acollida inclusiva

Marina Morales Costa

Memòria del Treball de Final de Màster

Màster Universitari de Formació del professorat

(Especialitat/Itinerari: Filosofia)

de la
UNIVERSITAT DE LES ILLES BALEARS

2017/2018

4 de juny de 2018

Nom Tutor del Treball: Iñaki Monge Ganuzas

Índex

1. Resum/Abstract.....	4
2. Introducció.....	5
3. Objectius.....	8
4. Marc teòric.....	8
4.1. Identitat i cultura.....	8
4.2. Realitat multicultural, oportunitat per a la interculturalitat.....	9
4.3. Fonaments de l'educació intercultural.....	11
4.4. L'educació intercultural de la mà d'una educació inclusiva.....	13
4.5. Importància de l'acollida.....	14
5. Metodologia.....	15
5.1. Estudi de cas.....	15
5.2. IES Isidor Macabich.....	16
5.3. Entrevistes.....	17
5.4. Anàlisi de documents.....	19
5.5. Proposta.....	19
6. Estat de la qüestió.....	20
7. Discussió i proposta.....	24
7.1. Anàlisi de documents.....	24
7.1.1. Marc legal de les Illes Balears.....	24
7.1.2. PALIC: Programa d'Acolliment Lingüístic i Cultural.....	27
7.1.3. Documents de centre: IES Isidor Macabich.....	28
7.2. Contradiccions teòriques: lluny d'una acollida inclusiva.....	30
7.3. Experiència al centre: entrevistes.....	35
7.3.1. Resultats de les entrevistes.....	37
8. Proposta.....	41
8.1. Resolució de contradiccions teòriques i mancances pràctiques.....	41
8.2. Desenvolupament de la proposta pràctica.....	44
8.3. Concreció de la proposta pràctica.....	51
9. Conclusions.....	52
10. Bibliografia.....	54
ANNEX A.....	60

Índex de figures

1. Figura 1: Arribada al centre de l'alumnat entrevistat..... 36
2. Figura 2: Coneixement de les llengües del territori per part de l'alumnat.. 36
3. Figura 3: Resultat de les entrevistes individuals als alumnes nouvinguts.. 37

Índex de taules

1. Taula 1: Concreció de la proposta pràctica..... 51

1. Resum

La següent investigació té com a objectiu donar lloc a una proposta pràctica que afavoreixi el procediment d'acollida de l'alumnat nouvingut als centres de secundària. Per fer efectiu el resultat esperat, en primer lloc s'observarà el sistema educatiu de les Illes Balears a través de la legislació i els documents oficials relatius a educació, cercant comprovar si s'afavoreix la interculturalitat i una acollida digna dels nouvinguts. En segon lloc, a partir d'un estudi realitzat als alumnes del PALIC de l'IES Isidor Macabich, es coneixerà quina ha estat l'experiència d'acollida al centre de secundària.

Vist això, en últim lloc es contrastaran els resultats obtinguts de l'anàlisi dels documents i les experiències dels alumnes respecte de l'acollida, per tal de, finalment desenvolupar una proposta que afavoreixi un canvi a la realitat educativa. La investigació conclourà amb una proposta pràctica centrada en una necessitat, que existeixi un context adient i proper a la interculturalitat per tal de poder en conseqüència desenvolupar una acollida adequada. D'aquesta manera, al voltant de quatre qüestions: la filosofia pròpia dels centres de secundària, l'acollida, el professorat i el mediador cultural, es plantejaran millores que afavoreixin l'acollida i l'educació intercultural als centres de secundària.

Paraules clau: Acollida, Interculturalitat, nouvinguts, centre, comunitat educativa.

Abstract

The objective of the following investigation is leading a practical proposal to improve the reception procedure to newcomer students in secondary schools. To make the result effective, first of all, the educational system of Balearic Island will be observed by their legislation and official documents related to education; the reason is to check if it favors interculturality and a worthy welcome for newcomer students. Secondly, through a study made by students from PALIC of IES Isidor Macabich, will be known the welcome's experience they have taken in this high school.

Then, finally, the results obtained from the document analysis will be contrasted with the welcoming experience of students, so that, lastly could develop a proposal to cause a change on educative reality. The investigation will conclude with a practical proposal focusing on a necessity, the existence of a suitable context and closer to interculturality; for thus, in consequence, being able to develop an appropriate reception. This way, around four aspects: the philosophy of a secondary school, the welcome, the teaching staff and the cultural mediator, will be posed improvements that favor the reception and intercultural education of secondary schools.

Keywords: Reception, Interculturality, newcomers, high school, educational community.

2. Introducció.

Reconeixent el context sociocultural que caracteritza a l'illa d'Eivissa avui dia, la seva realitat, com a altres territoris, es veu influïda per la globalització i la multiculturalitat. Cal dir que les comunitats ètnicament uniformes i lingüísticament homogènies han deixat d'existir, i pel que fa especialment a Eivissa, així és. La realitat actual és múltiple i diversa, i al conjunt social que conviu hi destaquen una diversitat de característiques individuals. Com a la majoria dels territoris, a l'illa, conviuen una multiplicitat d'individus que configuren una societat completament heterogènia, tant pel seu lloc de procedència, com per la seva cultura i llengua.

De la mateixa manera, les característiques socials destacades són rellevants i influeixen directament al camp que ens interessa, l'educació. És important prendre consciència que un centre educatiu públic –fent referència exclusiva durant la investigació als centres de secundària–, és una rèplica a petita escala de la societat que ens envolta i del territori on està situat. Als centres inevitablement es reproduïxen rols socials i patrons de comportament que poden trobar-se a l'exterior. A més, igual que a les diferents societats, els individus que en ells conviuen són diversos en particularitats i condicions.

En qualsevol cas, l'espai que ofereix un centre és concret i segueix la seva configuració pròpia, donant forma a un context particular. S'ha de dir, que al sistema educatiu tot està estructurat, cada membre de la comunitat desencadena un rol emmarcat en unes bases legislatives concretes. Així, la llibertat i l'autonomia depenen de les bases que configuren el centre en concret. No obstant això, aquests fets no impedeixen que sigui un espai obert a la diversitat. Especialment i pel que ens pertoca, pel que fa a l'alumnat, el centre afavoreix inevitablement la convivència entre la multiculturalitat; convivència que a l'exterior habitualment es troba fragmentada.

Aleshores, que el sistema educatiu estigui regit per un conjunt de lleis concretes, no vol dir que els seus membres no siguin lliures. És cert que cadascú segueix el seu propi rol cercant obtenir els objectius esperats, però això no vol dir que aquesta "execució" de rols es limiti a qüestions purament legislatives i curriculars. Complementàriament, sobretot els docents, han de contemplar un desenvolupament holístic de l'alumnat; d'aquí que més enllà de ser alumnes, se'ls reconegui com a persones.

Tenint en compte el que hem dit, que un centre és una representació a petita escala de la realitat que hi ha fora i de la que tots hi participem, dels diferents aprenentatges que s'han de garantir, jugaria un paper important la formació d'individus per a la convivència i el desenvolupament de la societat futura desitjada. Sense deixar de banda els coneixements teòrics, cal anar més enllà cercant desenvolupar al màxim les potencialitats i competències dels individus a tots els àmbits.

Per tant, si un sistema educatiu té el privilegi de ser receptor d'una porció de realitat, ara té en les seves mans l'oportunitat de millorar-la a través de l'educació que ofereix als membres que acull; aleshores, per què desaprovechar-ho? És important ser conscients que el centre és imatge i exemple fonamental pels ciutadans que vindran, per això també ha de ser oportunitat de canvi i

millora. Doncs, si l'educació pot, si té la capacitat i els medis per fer-ho, construïm amb ella allò que volem que sigui la nostra comunitat.

Per aquests motius, l'objectiu de la següent investigació comença per reflexionar en una direcció, l'acollida d'alumnes nouvinguts. Tots reconeixem la realitat que ens envolta avui dia, la multiculturalitat és un fet que constitueix el nostre context. Persones de diferents països, cultures, regions, ètnies, etc., emigren establint-se a nous països o regions, configurant noves societats múltiples i diverses, donant lloc així a entorns multiculturals. Ara, a banda de la diversitat que constitueix la nostra comunitat, conviuen interaccionant els diferents membres realment o només comparteixen el mateix espai? Ens atrevim a quedar-nos amb la segona opció.

Aquests moviments migratoris i la recepció d'alumnat procedent d'altres cultures o regions, també influeix al sistema educatiu que el rep. Això confirma les afirmacions anteriors, que els centres de secundària representen una rèplica a petita escala de la realitat que ens envolta. No obstant això, malgrat que un centre s'assembli a la realitat exterior en alguns aspectes, en d'altres, es diferencia; en especial pel que fa a la convivència.

De la convivència entre els membres de la comunitat educativa deriva l'objecte de la present investigació, l'acollida. Sense una acollida inclusiva i oberta a la diversitat i establerta sobre les bases de la interculturalitat –terme que més endavant definirem amb profunditat–, és probable que la convivència idíl·lica que habitualment s'espera als centres no es doni. Per això, la investigació, en primer lloc, se centrarà a observar si el sistema educatiu de les Illes Balears està obert a una educació per a la interculturalitat que afavoreixi l'arribada a la nova comunitat educativa als alumnes nouvinguts.

En segon lloc, es dirigirà a observar experiències viscudes en relació a l'acollida, per part dels alumnes que en el moment de la investigació estaven realitzant el programa PALIC al centre IES Isidor Macabich. Per últim, una vegada

contrastats els resultats, es desenvoluparà una proposta per tal de canviar la realitat educativa des de la praxi. Se cercarà que la comunitat educativa prengui consciència de la importància de l'acollida de l'alumnat nouvingut; sobretot parlant en termes d'educació inclusiva i intercultural.

3. Objectius.

1. Conscienciar a la comunitat educativa de la importància del procediment d'acollida com a moment decisiu en el procés d'inclusió dels alumnes nouvinguts, contribuint al mateix temps a donar lloc a una filosofia de centre coherent que l'afavoreixi.
2. Reivindicar, tant a efectes pràctics com teòrics, la presència i materialització dels principis d'una educació intercultural.
3. Iniciar una reflexió des de la pràctica per tal de contribuir a una millora encaminada a l'educació inclusiva.
4. Fer explícites les contradiccions teòriques existents entre els diferents documents relatius a l'acollida, tant legals com de centre.

4. Marc teòric.

4.1. Identitat i cultura.

Abans d'endinsar-nos a la temàtica en concret, prèviament cal aclarir dos conceptes elementals, *identitat i cultura*. Gilberto Giménez (2005) ens parla de la cultura com una teranyina que teixeix els significats que organitzen el sentit d'una societat, i de la identitat com l'apropiació d'aquests trets culturals que es troben al nostre entorn.

En qualsevol cas, s'ha de tenir en compte que no tot subjecte interioritza de la mateixa manera la cultura de la qual participa. Generalment, la identitat s'entén com formada per dos vessants, una en la que es trobarien els elements socialment compartits i a més, les semblances entre individus; i una altra, on es trobarien els elements exclusivament individuals, i per tant les diferències. Teoria

que sostindria la idea que avui dia es reitera, que als éssers humans el que principalment ens caracteritza és la diversitat.

Aleshores, pel que fa als elements socialment compartits per a la configuració d'una identitat, s'entén que són imprescindibles els "cercles de pertinença" (2005, p. 11) que menciona Simmel. Es formen a partir de similituds comunes entre individus, procedents d'una mateixa classe social, ètnia, col·lectivitat territorial, etc.; i per a la configuració de la identitat individual suposen una sedimentació i un enfortiment. Sobretot, l'enfortiment és provocat pel reconeixement per part dels altres, allò que ofereix el fet de participar d'un grup comú.

Per tant, com a principal font generadora d'identitat individual es destacaria, per una banda, la cultura, que dona lloc a certes similituds entre individus que afavoreixen la creació de cercles de pertinença. Però, per l'altra banda, i el que és important fer explícit, seria l'exercici de reconeixement per part dels altres.

4.2. Realitat multicultural, oportunitat per a la interculturalitat.

La realitat que ens envolta no hi ha dubte que és una realitat multicultural. En l'actualitat, les societats es caracteritzen per la diversitat de ciutadans que hi habiten. Els motius principals, com apunta Giménez (2005), és que constantment els diferents contextos es veuen influïts per reivindicacions ètniques i nacionalistes, com també, per fenòmens migratoris, el que fa que a aquests espais multiculturals regni l'heterogeneïtat i la diversitat de cultures. Per aquests motius, l'exposat abans respecte de la configuració d'una identitat a partir de l'apropiació de trets culturals, avui dia creix en complexitat.

Coneixem el multiculturalisme a partir del que anuncia Arias, "la trobada i la interacció de diversos grups ètnics en un mateix territori"¹ (2008, p. 30). Tot això, des de la concreció d'una cultura i un territori particular, s'entendria com una posada en crisi de l'homogeneïtat i la universalitat dels trets propis de la cultura

¹ En el cas que les cites no s'hagin extret d'una font en català, les traduccions seran pròpies.

majoritària de cada territori; el que podem anomenar també cultura d'acollida. Aleshores, el multiculturalisme el que en últim terme suposaria és un trànsit des de la unicitat de la cultura dels països receptors, cap a la diferència i el canvi estructural de les bases culturals que constitueixen el territori.

No obstant això, el que es necessita com a resultat d'aquest canvi estructural és un replantejament de la realitat que ens envolta. Com afirma Pilar Arnaiz Sánchez (2004), es precisen noves formes, models i pràctiques de gestió d'acord amb les exigències morals i cíviques del nostre temps. Principalment, perquè el que s'està gestant, com indica Gimenez (2005), va més enllà d'una mera "presència en un mateix espai de sobirania de diferents identitats culturals" (p.21); per contra, el que es busca és que les diferències i les identitats culturals siguin reconegudes.

Per tal d'aclarir l'objectiu que es pretén assolir avui dia, i tenint present el context sociocultural que ens caracteritza, observem com Feyerabem utilitza el concepte de multiculturalisme. Ho fa en un sentit diferent del presentat anteriorment, compatible i dirigit a fer efectiva la finalitat que tant Arnaiz com Gimenez han anunciat. En concret, la forma com el filòsof utilitza el concepte, s'adequaria al que actualment recull el terme *interculturalitat*.

Feyerabem entén el multiculturalisme com un propòsit de convivència – diferenciant-se del fet de compartir un mateix espai– entre diferents cultures, "però dins d'un marc integrador comú, és a dir, sota l'imperi dels principis i valors fonamentals en els quals se sustenta la societat receptora" (Gimenez, 2005, p. 22). L'objectiu és defensar un multiculturalisme que al mateix temps no sigui indiscriminat, i que els criteris de determinació versin sobre principis ètics universals. Des d'aquest enfocament es proposaria fer compatibles les diferències i garantir la cohesió social.

A hores d'ara, predomina una coexistència generalment pacífica entre cultures, que encara es troba allunyada d'una convivència conjunta entre tots els

membres de la comunitat. Així doncs, romandria pendent assolir la finalitat esperada, fer de la realitat que ens envolta un món obert a l'altre i a la interculturalitat.

4.3. Fonaments de l'educació intercultural.

Seguint la línia exposada, el següent seria presentar una proposta des de l'àmbit educatiu; apostar per una educació intercultural. Recordem que la configuració de la identitat dels ciutadans depèn del context que els envolta, i com hem vist amb el concepte de multiculturalitat, el context on ens trobem actualment està desordenat i desharmonitzat; hi regna una barreja de diferències fragmentades entre si.

Tanmateix, existeixen alternatives per canviar el rumb dels esdeveniments. Com suggereix María José Arroyo (2013), podem començar acceptant que les diferències són enriquidores, i així, traslladar la proposta d'Arnaiz (2004) a l'àmbit educatiu, que consisteix a fer d'aquestes particularitats un fonament real de la moral ciutadana. D'aquesta manera, s'encamina la coexistència cap a una convivència intercultural. Així, és com es pretén estar obert al diàleg real entre cultures, que es respectin les diferències i que se cerqui l'elemental per a una convivència justa i feliç.

Parlant d'educació intercultural, Shauli (citada per Martínez-Usarralde, Lloret-Catalá, i Céspedes-Rico, 2017, p. 74), "pressuposa l'existència d'una societat plural, diversa, formada per diferents grups ètnics i culturals, sobre els quals es pretén actuar, amb l'objecte d'aconseguir una societat harmònica, integrada o cohesionada, on no càpiga la discriminació". Per tant, seguint la línia de Martínez, Lloret i Céspedes (2017), si no es materialitza un coneixement de la interculturalitat, difícilment es podrà atendre la situació multicultural que ens envolta.

Al cap i a la fi, "l'educació ha d'oferir al futur ciutadà els coneixements, les habilitats, competències, actituds i valors per assumir activament el seu paper

com a persones responsables, solidàries i sensibles a les diferents realitats” (Anaiz, 2004, p. 21). Per això, el més sensat és el camí que apunta Arnaiz, reconstruir el sistema educatiu sobre les bases de la diversitat i la inclusió. I això es pot portar a terme des dels fonaments d’una educació intercultural, ja que com afirma Arroyo “solament des d’un sistema escolar que inclogui les diferències podrem prevenir les desigualtats” (2013, p. 149). Des d’aquest prisma, al·ludint a la interculturalitat com a escenari de la nostra cultura i del nostre sistema educatiu, els fonaments sobre els quals es constituirà la identitat i la ciutadania donaran lloc a una nova xarxa de significats.

En el cas que construïssim la nostra identitat en un context que avalés els valors de la interculturalitat, com apunta Arnaiz (2004), tindrien lloc identitats múltiples que representarien una nova realitat susceptible de fer-se present a diferents cultures.

Per ser ciutadà real d’una ciutat o per sentir-te part d’un tot, hem comprovat anteriorment, mencionant els cercles de pertinença de Simmel, la necessitat d’establir un vincle de pertinença. Aleshores, perquè això tingui lloc, es requereix que la societat reconegui els seus membres i que aquests es puguin adherir a un projecte comú. Per tal d’aconseguir-ho, per anticipat, la societat ha d’estar oberta a l’alteritat i a la diversitat dels seus membres. En cas contrari, probablement alguns ciutadans no seran capaços de sentir el vincle necessari que els permeti formar part real de la comunitat.

La proposta d’Arnaiz per evitar l’agreujament de la situació i encaminar-la a la interculturalitat, recull el següent

Exercir una ciutadania intercultural requereix la implicació dels éssers humans en complexos processos d’aprenentatge i la necessitat que el sistema educatiu formi a ciutadans actius, crítics, solidaris, oberts al món, conscients dels seus drets i els seus deures (2004, p. 25)

Seguint amb l’advertència d’Aguado, anuncia que “encara que l’escola sol ser considerada com el context per excel·lència per a construir una societat menys

excloent, en ella es reproduïxen amb freqüència les discriminacions i exclusions existents a la resta de la societat” (2004, p. 61). Per això, l’educació intercultural ha d’intervenir, per combatre aquesta situació. Amb la seva nova metodologia introduiria canvis educatius que modificarien les formes d’aprenentatge en coneixements i valors.

El model d’educació intercultural que presenta Aguado, en primer lloc, implicaria adaptar l’estil d’ensenyament-aprenentatge a la diversitat de l’alumnat; tot amb independència de la identitat cultural. D’altra banda, mostraria com es configura la cultura de les institucions educatives. També, superaria els models etnocèntrics. Per últim, modificaria la tendència habitual que es té cap a les certeses absolutes, cercant entendre que la realitat que ens envolta no deixa de ser una construcció nostra. Model que al cap i a la fi començaria pel que reivindica Francesc Carbonell (2004), per mirar allò que ens fa iguals en dignitat i no tant el que ens fa diferents.

4.4. L’educació intercultural de la mà d’una educació inclusiva.

Tal com s’ha vingut parlant fins ara de l’educació intercultural, l’hem pogut entendre com una forma d’educació destinada a gestionar la diversitat que distingeix el sistema educatiu actual; en tot moment, anant més enllà de parar exclusiva atenció a l’alumnat immigrant. Fet que demostra la proximitat entre l’educació intercultural i la inclusiva.

Tenint en compte els principis de l’educació intercultural abans mencionats, sens dubte, es confirma que aquesta comparteix alguns trets, o pràcticament tots, amb l’educació inclusiva, la democràtica, l’educació en valors i l’educació per a la ciutadania. Com va anunciar Nacho Calderón a l’entrevista del 18 d’abril del 2018 sobre l’educació inclusiva

Es tracta d’aconseguir que les escoles habitin les diferències sense que hagin de ser homogeneïtzades ni estigmatitzades, i que en elles puguin aprendre, participar i ser reconegudes totes les persones amb independència de les seves diferències biològiques, culturals, econòmiques, socials, de gènere, d’orientació sexual, etc. (INED21, 18 d’abril del 2018).

Tots aquests principis enunciats en l'afirmació, serien compartits pels diferents tipus d'educació mencionats.

4.5. Importància de l'acollida.

A continuació, com anuncia Francesc Carbonell i Paris “aquesta acceptació de l'altre en condicions d'igualtat cal exterioritzar-la en actituds i actuacions concretes i visualitzades” (2004, p. 97). Idea que sostenen Usarralde, Catalá i Rico, defensant que l'educació intercultural “exigeix una metodologia i una organització escolar” (2017, p. 47); o com també manifesta Fenandez Eguita quan considera que la situació multicultural que ens caracteritza no ha de ser abordada d'entrada des de la política o l'administració, sinó “des dels centres i els professionals sobre el terreny” (2006, p. 127). De tot això, es reitera la importància dels mecanismes d'acollida.

Manifestant la necessitat que tota la teoria exposada es converteixi en una pràctica real, cal començar pel principi, l'acollida, que és el moment primer on es fa palès el reclam d'una educació intercultural. “El sistema educatiu continua essent a les Illes Balears el principal factor d'integració dels immigrants i, per tant, la millor garantia per a la cohesió social” (Ramon i Tous, 2004, p. 166). Per això és important com suggereix Francesc Carbonell (2006) fer de l'acollida i l'hospitalitat les bases dels diferents contextos, i en especial del context educatiu.

Els mecanismes d'acollida “són especialment rellevants ja que afecten el procés d'escolarització per a començar a comprendre, acomodar-se i desenvolupar-se dins dels centres educatius específics i a la societat on s'ubiquen” (Usarralde, Catalá et al., 2017, p. 45). No obstant això, cal tenir en compte que aquesta s'ha d'entendre més “com una actitud humana intrínseca del fet educatiu” (Carbonell, 2006, p. 7); “l'acollida ha de ser més una actitud que uns protocols d'intervenció” (2006, p. 10).

Aleshores, focalitzant-nos en l'acollida com a element principal en l'arribada d'alumnat nouvingut, els centres haurien de deixar de centrar exclusiva atenció

en el progrés dels aprenentatges i tractar com a qüestions principals i prioritàries, aprendre a ser, a conviure i a socialitzar-se. Sobre això, tenir present que “tots els professionals d’un centre educatiu han de sentir-se corresponsables de la socialització d’infants i joves” (Carbonell, 2006, p. 51)

D’aquí parlariem de l’acollida com una tasca col·lectiva. L’alumnat nouvingut en el moment de l’arribada es troba en situació de vulnerabilitat, patint una lluita interna on els sentiments predominants són la nostàlgia, el dolor a causa del desarrelament i els problemes d’adaptació. Per això s’hauria de fer de la seva arribada un fet natural i acollidor, cercant que deixi de sentir-se nouvingut quant més aviat millor.

Igual que l’educació intercultural no s’ha d’entendre com una actuació que hagin de realitzar solament els grups culturals concrets, com afirma Yolanda Garrido Gámez (2009), tampoc l’acollida s’ha d’entendre com una integració que pretengui “l’assimilació cultural ni la submissió social dels nouvinguts a unes normes i uns costums” (Carbonell, 2006, p. 102). L’educació intercultural és una manera “d’ensenyar a la ciutadania a mirar a l’altra persona amb una òptica distinta per comprendre com pensa i com sent” (Garrido Gámez, 2009, p. 20), i l’acollida dins d’aquesta filosofia ha de seguir el mateix enfocament.

5. Metodologia d’investigació:

5.1. Estudi de cas.

L’*estudi de cas* serà el mètode d’investigació a partir del qual es coneixerà com té lloc el procés d’acollida al centre en qüestió, l’IES Isidor Macabich, ja que es presenta favorable a l’hora d’investigar entitats educatives concretes. A partir d’*entrevistes individualitzades semiestructurades* s’accedirà al coneixement de casos reals, apropant-nos així a les experiències dels alumnes i al procés d’acollida del centre.

Encara que l’estudi de cas només tingui lloc a un centre, i estadísticament pugui semblar insuficient per arribar a conclusions clares sobre l’acollida de

nouvinguts, no impedirà que la present investigació assoleixi els seus objectius. La idea d'aquest projecte no és oferir una resposta absoluta a la problemàtica que s'investiga perquè s'apliqui a escala global o que esdevingui extrapolable universalment. L'objectiu és focalitzar l'atenció en l'acollida, observar-la de prop i amb precisió, per tal que la investigació resulti útil principalment pel centre investigat; i conseqüentment, per a altres centres de secundària.

5.2. IES Isidor Macabich

L'IES Isidor Macabich, centre on s'ha realitzat l'estudi de cas, com ens anuncia al Pla de Convivència (2017), és un centre de titularitat pública, creat al Curs 1975/76, ubicat a la perifèria de la ciutat d'Eivissa, a dos quilòmetres aproximadament del centre urbà, situat a una zona escolar i industrial poc habitada.

Encara que inicialment va ser creat com a centre de Formació Professional, actualment s'imparteixen diferents nivells educatius: 10 grups d'Ensenyament Secundari Obligatori, 4 grups de Batxillerat, 12 grups de Formació Professional de Grau Mitjà, 4 grups de Formació Professional de Grau Superior i 3 grups, un d'ells d'alumnes NEE, de Formació Professional Bàsica. D'aquests grups, els de Batxillerat, l'ESO, el Cicle Formatiu de Grau Mitjà d'Instal·lacions de telecomunicacions i la Formació Professional Bàsica amb alumnes NEE, es cursen al matí; la resta a la tarda. (Això pot formar part de la justificació de l'elecció de l'estudi de cas i per tant anar al principi de l'apartat)

Pel que fa al Projecte educatiu del centre, l'IES Isidor Macabich presenta un caràcter aconfessional, respecta totes les creences dels alumnes i professors, igual que defensa un pluralisme ideològic. Rebutja que qualsevol membre de la comunitat educativa sigui "discriminat per les seves idees, sexe, nivell econòmic, procedència ètnica o condicions físiques o psíquiques" (PC, 2017, p. 5). Fent al·lusió a la línia metodològica del centre, opta per "sistemes actius, no autoritaris, que impliquin la participació dels alumnes en el procés d'aprenentatge i el foment d'una actitud curiosa, crítica i investigadora" (PC, p. 5)

L'IES Isidor Macabich reconeix la realitat social canviant pròpia de l'illa, i l'alumnat que rep es caracteritza per una notable diversitat. Fins a l'any 1995 el 75% de l'alumnat eren d'origen insular i rural. Després, els alumnes passaren a ser d'origen peninsular o de parelles mixtes. Tot això, sumat a un increment del nombre d'alumnat estranger durant els darrers anys. Pel que fa a la situació socioeconòmica dels alumnes, la majoria procedeixen d'un nivell mitjà.

La llengua habitual de les famílies i d'ús quotidià és el castellà, però pel que fa al català, que és la llengua vehicular del centre i la de la majoria de les matèries, hi ha un coneixement acceptable. L'alumnat arriba de dos centres adscrits, el Col·legi Públic Nostra Senyora de Jesús, situat a un barri residencial que pertany al municipi de Santa Eulàlia; i del Col·legi Públic de Sant Rafel, que es troba a una parròquia rural del municipi de Sant Antoni.

Per acabar, pel que fa als docents, el claustre està constituït per 89 professors; 50 tenen plaça definitiva al centre. Seguint amb els espais, el centre està distribuït en tres edificis al voltant dels quals es troben dues zones enjardinades, i una àrea àmplia ocupada per la zona esportiva. L'edifici principal, amb planta baixa primer i segon pis, es troben la majoria d'aules i els diferents departaments –al primer i al segon pis–. A la planta baixa, es troba la biblioteca, la sala de professors, despatxos de direcció i secretaria, cafeteries i serveis administratius. En aquest edifici és on té lloc la major part de l'activitat educativa del centre.

Al segon edifici, que consta de planta baixa i primer pis, es troben cinc aules, entre elles la sala d'actes. Per acabar amb el tercer edifici, constaria dels tallers i quatre aules de proporcions més reduïdes. Des del curs 2008-09 es va posar en funcionament la metodologia aula-grup, encara que les matèries optatives continuen exigint cert moviment.

5.3. Entrevistes.

El motiu principal que contribuï a l'elecció de la metodologia mencionada, entrevistes individualitzades semiestructurades, fou que ofereix la possibilitat

d'establir cert vincle o apropament als subjectes implicats, afavorint a veure més de prop les experiències viscudes pels participants. D'aquesta manera s'arriba de forma més propera a la informació desitjada².

Totes les entrevistes s'han realitzat a partir de la mateixa plantilla d'onze preguntes (Annex A), que a mesura que s'anaven abordant permetien a l'entrevistadora incloure matisos i aclariments per tal d'arribar al contingut desitjat. El caràcter semiestructurat de l'entrevista va ser elegit perquè els alumnes entrevistats responien a perfils diversos; encara que tots eren alumnes de l'ESO, el grup es comprenia en diferents edats, llengües, llocs de procedència, etc. Aleshores, en el cas que alguna pregunta no quedés prou clara, l'entrevista individualitzada permetia fer aclariments i matisos per encaminar la resposta.

Encara que l'entrevista ha estat plantejada a través de preguntes concretes, el caràcter obert d'aquestes oferia la flexibilitat necessària perquè agafés forma de conversa, contribuint a accedir a més informació i amb més profunditat. La finalitat de les entrevistes era extreure la màxima informació possible sobre el procediment d'acollida al centre de secundària. Per això, els alumnes entrevistats han estat membres del programa PALIC de l'IES Isidor Macabich. Pràcticament la majoria foren entrevistats, la resta que no ho foren va ser per manca de capacitats comunicatives, ja que alguns d'ells era el seu primer any al país i desconeixien les dues llengües oficials del territori.

Els resultats de les entrevistes s'han aïllat en vuit ítems diferents, tots rellevants pel que fa a una acollida inclusiva. Encara que han estat diverses les fonts d'informació, els estudis de Carles Oller i Eva Colomé (2010) han contribuït especialment a concretar aquestes vuit característiques, que diríem que són les més elementals i prioritàries.

² L'experiència es va veure afavorida perquè la meua tutora de pràctiques i l'altra professora de filosofia, formaven part del programa PALIC.

5.4. Anàlisi de documents.

Per altra banda, la investigació comença amb una anàlisi dels documents oficials. El motiu principal de dirigir-nos als documents és comprovar si existeixen, i si és així, observar, de quin tipus són les contradiccions internes relacionades amb l'acollida i la interculturalitat; i comprovar si operen com a fonaments al sistema educatiu de les Illes Balears. Al cap i a la fi, la documentació descriu com hauria de ser o com s'espera que sigui la realitat educativa. Aleshores, tenir-los en compte per reconèixer com seria des d'ells l'acollida de nousvinguts, és necessari.

El mode de procedir consistirà a abordar els documents principals relacionats amb el procés d'acollida, com són els d'elaboració del Pla d'Acollida, els d'atenció a l'alumnat d'incorporació tardana, els d'atenció a la diversitat, el PALIC i els diferents documents específics de centre. Tots ells revelaran el context legal i formal en què s'emmarca l'acollida, i també, com s'estructura al centre en qüestió, l'acollida i el treball a fer amb els alumnes nousvinguts.

Havent conegut la legislació que configura el sistema educatiu pel que fa a la temàtica de la investigació, el següent serà fer explícit el mateix problema, però des de l'àmbit pràctic.

5.5. Proposta.

Finalment, tenint coneixement del fenomen de l'acollida als diversos àmbits, es proposaran millores alternatives. Després d'un exercici d'anàlisi de documentació i d'investigació de propostes pedagògiques diverses, seguint la línia presentada al marc teòric, la d'una educació intercultural, la proposta consistirà a apuntar des de la praxi els aspectes necessaris que prèviament s'han de tenir en compte per tal de constituir el context idoni que permeti donar una acollida digna pels nousvinguts.

No es tracta d'una proposta innovadora ni tampoc d'un manual d'instruccions que portar a la pràctica i resoldre el problema de l'acollida. Consisteix en un

exercici d'investigació que passa per diversos àmbits, concretament, teòric, legislatiu i pràctic, i que cerca prendre consciència de la situació que ens envolta per tal que les diferents comunitats educatives, les que constitueixen cada centre, reconeguin quina és la seva situació i cap a quina direcció volen que s'encamini el seu futur. Tot això des d'una aposta per l'educació intercultural, centrada en l'acollida i en la integració de l'alumnat nouvingut, que comenci a la transformació des de la praxi.

6. Estat de la qüestió.

Tenint en compte els períodes migratoris dels últims anys, el nostre territori, i pràcticament Espanya en la seva totalitat, ha estat receptor actiu de nova població procedent d'altres cultures i territoris. Com ja hem vist, aquesta nova realitat, ha tingut un impacte considerable sobre el sistema educatiu. Per això, és important accedir a una cosmovisió d'aquest fenomen observant com es gestiona l'arribada de l'alumnat nouvingut al sistema educatiu a cada comunitat; és a dir, coneixent com té lloc el procés d'acollida als centres.

Per tal de conèixer la manera que actualment cada comunitat gestiona l'arribada de nouvinguts als seus centres, les fonts de consulta han estat diverses; des de documents oficials del Ministeri d'Educació i Ciència, estudis pràctics i articles d'investigació, fins a documents concrets de centre i de cada Comunitat Autònoma. Per qüestions d'extensió, caldrà abstenir-se de mencionar quines són les mesures d'acollida concretes que pren cada comunitat, i, per contra, passar a presentar conclusions generals –encara que sense deixar d'oferir exemples concrets–, per tal de reproduir el més fidelment possible la realitat que engloba cada comunitat.

Majoritàriament, les comunitats autònomes recullen a la seva legislació la necessitat d'elaborar, per part de cada centre, un Pla d'Acollida que inclogui mesures o protocols adients per donar la benvinguda als nouvinguts; pràcticament a totes les comunitats es contempla la necessitat de donar la benvinguda als alumnes. També, gairebé a tots els centres, hi ha programes

d'atenció lingüística per afavorir l'aprenentatge de la llengua en cas que sigui necessari.

No obstant això, no tots els centres segueixen els mateixos enfocaments en l'elaboració dels seus Plans d'acollida. Tampoc s'aborden les mateixes qüestions a cada comunitat educativa; sobretot tenint en compte que hi ha territoris, un d'ells és les Illes Balears, on tenen lloc dues llengües oficials. I per últim, no totes les comunitats aborden les necessitats lingüístiques dels alumnes nouvinguts de la mateixa manera.

Aquests fets vénen relacionats amb què les comunitats autònomes que configuren el territori espanyol són diverses i no totes reben ni es constitueixen per la mateixa població. De la diferència entre les mesures que desencadenen les comunitats, per exemple, Aragó compta amb aules d'espanyol per alumnes estrangers, a més de programes de manteniment de la llengua i cultura d'origen, diríem que es desenvolupa una atenció holística vers l'alumnat nouvingut; en canvi, el territori MEC, centra les seves mesures en el suport i l'escolarització extraordinària d'alumnes immigrants, la prioritat, abans que l'acollida i la llengua, és que els alumnes no abandonin el sistema educatiu.

De tota manera, per tal de contextualitzar les diferències i encaminar-les en direcció a fer explícit el més rellevant per la investigació, dividirem les comunitats en dos grans blocs clars; aquelles que dins el Pla d'Acollida mencionen i aborden equitativament les qüestions de convivència, socialització, benvinguda, etc., i les qüestions d'aprenentatge curricular i lingüístic. I aquelles que considerablement donen més pes a la segona opció que a la primera. Com a norma general, en la majoria de les comunitats, l'acollida es concep, encara que no és un aspecte que es mencioni explícitament, com la simple arribada d'un nou alumne al sistema educatiu, i que probablement, segons les seves circumstàncies presentarà dificultats lingüístiques i acadèmiques. Mentre que, contràriament, l'acollida hauria d'entendre's com la benvinguda o rebuda d'un nou membre a la comunitat educativa.

Continuant fent ús d'alguns paràmetres que presenta Palaudàrias (2008) a la seva investigació, es pot observar que pràcticament totes les comunitats, per a l'acollida, desenvolupen un protocol de benvinguda; té lloc una entrevista amb la família, es mostra el centre, es presenta el tutor a l'alumne, es desenvolupen estratègies d'introducció a l'aula i es dona suport a les necessitats lingüístiques. No obstant això, no vol dir que es porti a terme a totes les comunitats, i molts menys a tots els centres. S'ha de tenir en compte que les fonts d'on s'extreu la informació, a banda d'alguns d'estudis pràctics, la majoria prové de documents teòrics que de vegades poden pecar de ser solament una declaració d'intencions. Així i tot, deixant de banda les suposicions, se cerca ser fidel a la informació obtinguda, i relatar allò que s'ha escrit oficialment.

De tota manera, els problemes que es troben sobre el paper han de mencionar-se. Com a resultat d'una anàlisi dels documents, i d'acord amb Nuria Simó Gil, Jordi Pamés Rovira et al., pel que fa al procés d'acollida, per una banda, "treballs com el d'Arroyo (2010) mostren que, a Espanya, l'objectiu prioritari dels espais i aules d'acollida ha estat l'adquisició de la llengua en el menor temps possible" (2010, p. 181); afirmació que confirma el demostrat a l'estudi de Gibson (2012), entre el discurs integrador i les pràctiques escolars hi ha distància. D'altra banda, un altre problema actual, com també apunta Palaudàrias (2008), és que els documents d'acollida se centren notablement en l'alumnat immigrant o estranger.

Aleshores, com "l'anàlisi dels dispositius específics d'acollida no és suficient per comprendre com millorar l'aprenentatge de l'alumnat nouvingut sinó que és necessari conèixer les decisions que cada centre pren per organitzar les formes d'aprenentatge i socialització de tots els nens i nenes de l'escola" (Nuria Simó Gil, Jordi Pamés Rovira, 2010, p. 189), i aquesta tasca, pel que fa a la present investigació no és possible, l'important serà fer present totes les idees que es manifesten al respecte, igual que el reflectit als documents.

Centrant-nos en la informació obtinguda dels documents, les comunitats autònomes que fan menció més enllà dels aspectes lingüístics de l'acollida, són

Andalusia, Astúries, Aragó, Canàries, Cantabria, Catalunya, Madrid i Navarra. Pel que fa només als programes lingüístics, pràcticament totes les comunitats disposen d'un programa detallat per portar-los a terme. Per últim, les comunitats que menys consideren l'acollida, incloses també les qüestions lingüístiques, són Ceuta i Melilla i La Rioja.

D'entre totes, la comunitat més destacable i més innovadora en l'actualitat, per l'explicitació dels seus documents, pel gran nombre d'estudis, pel detall a l'hora d'abordar els aspectes relatius a l'acollida i sobretot pel que fa a les similituds amb la nostra comunitat, en especial pel que compartim, la llengua catalana com a llengua vehicular, Catalunya és la comunitat principal a tenir en compte.

Catalunya és de les poques comunitats, si no l'única, que en l'actualitat fa menció a una acollida emocional, i l'aborda com una tasca fonamental i bàsica del sistema educatiu. A més, a un dels seus documents, en el Pla per a la Llengua i per a la Cohesió social, Marta Cid i Pañella, la Consellera d'Educació, al·ludeix a errors passats i rectifica

[El Pla d'Actuació per a l'Alumnat de Nacionalitat Estrangera 2003/2006 (PAANE)] atenia sobretot als aspectes relacionats amb l'aprenentatge de la llengua i no tenia suficientment en compte aspectes fonamentals de l'acollida com ho són els aspectes emocionals, convivencials, relacionals i de cohesió social que incideixen directament en l'alumnat (p. 5)

Seguint la mateixa línia, Cid considera que una bona acollida i integració, mencionant la necessitat d'establir vincles afectius, són el pilar fonamental per assolir la convivència esperada; ja que "una bona integració de l'alumnat nouvingut requereix una especial atenció a la seva acollida inicial en l'escola i a l'aula" (Cid, p. 17). De fet, segons la Consellera d'Educació, serien aquestes qüestions mencionades les primeres responsabilitats que hauria de tenir un sistema educatiu. Per acabar amb l'última afirmació rellevant, es menciona que el Pla d'Acollida i d'Integració és un "conjunt sistemàtic d'actuacions del centre per atendre a la incorporació de tot l'alumnat" (Cid, p. 26), d'on cal fer explícit "tot l'alumnat". Encara que pugui semblar subtil, centrar l'acollida en tot l'alumnat, no

l'alumnat amb un patró de característiques concretes, confirma el paper que realment ha de tenir el Pla d'Acollida.

Per acabar, fins aquí hauríem fet explícit tot el coneixement relatiu a l'acollida que cal tenir present avui dia. No obstant això, a tall de clausura i focalitzant l'atenció en allò que no s'ha de deixar de tenir present, recuperem l'afirmació anterior com a realitat actual predominant, que entre el discurs integrador i les pràctiques escolars hi ha distància.

7. Discussió i proposta

7.1. Anàlisi de documents.

7.1.1. Marc legal de les Illes Balears.

L'atenció a la diversitat i l'orientació educativa als centres educatius no universitaris sostinguts amb fons públics, defensa que "l'educació és el mitjà més adequat perquè infants i joves construeixin la seva personalitat, desenvolupin al màxim les seves capacitats, conformin la identitat personal pròpia i configurin la comprensió de la realitat" (Art. 67, Decret 39/2011, de 29 d'abril). D'aquí que els principis que sustenten el sistema educatiu siguin

La qualitat de l'educació per a tots els alumnes; l'equitat, que garanteix la igualtat de drets i d'oportunitats; la no discriminació i la inclusió educativa; la flexibilitat per adequar l'educació a la diversitat d'aptituds, interessos, expectatives i necessitats dels alumnes; l'orientació educativa i professional dels estudiants; i la participació de la comunitat educativa en l'organització, el govern i el funcionament dels centres docents (BOIB núm. 78, Decret 39/2011, de 29 d'abril)

La proposta principal que ofereix el Decret 39/2011 és afavorir la inclusió social i escolar, tenint en compte que els centres docents són agents directes i immediats d'atenció a la diversitat. I per tal de fer-ho les mesures que es consideren que s'han de prendre comporten, la col·laboració dels diferents professionals, la consideració de les famílies com un punt clau, i sobretot l'atenció als alumnes, que com a pilar fonamental, han de rebre informació sobre les mesures que s'adoptaran per a una atenció individualitzada.

Centrant-nos en l'alumnat d'incorporació tardana (AIT), segons el recollit al Decret 67/2008 de les Illes Balears³, els alumnes procedents d'altres sistemes educatius que s'incorporen de forma tardana a centres d'ensenyament obligatori de les Illes Balears, han de rebre una atenció específica que es vegi regida pels principis d'inclusió i normalització. Així es justifica la necessitat de desenvolupar programes específics d'aprenentatge que facilitin la integració de l'alumnat.

S'entén l'AIT com aquell alumnat que: “a) Procedeix d'altres països i s'incorpora al sistema educatiu de les Illes Balears; b) procedeix d'altres comunitats autònomes i desconeix la llengua catalana.” (Art. 14., Decret 39/2011, de 29 d'abril). Al respecte, s'adopten mesures d'acollida i d'adaptació per tal que tots els alumnes, independentment del moment de la seva arribada, per una banda, “assoleixin tan aviat com sigui possible la competència lingüística que els permeti aprofitar el currículum propi del curs al qual estan adscrits” (Art. 14., Decret 39/2011, de 29 d'abril).

Per l'altra banda, la finalitat és “que aquests alumnes puguin assolir els objectius de les diferents àrees o matèries sense els impediments ocasionats pel desconeixement de les llengües d'aprenentatge” (Art. 14., Decret 39/2011, de 29 d'abril). Tot això, combinat amb “el coneixement de les característiques culturals, lingüístiques i històriques de les Illes Balears” (Art. 14., Decret 39/2011, de 29 d'abril).

Tenint en compte els objectius que presenta la Conselleria d'Educació de les Illes Balears a l'Ordre de dia 14 de juny de 2002, es cerca que els alumnes nous

- a. Aprenguin a expressar en català les formes lingüístiques dels conceptes que tenen interioritzats en la seva llengua materna i desenvolupin el llenguatge amb adequació al context on són inserits, per tal de no reduir els aprenentatges per desconeixement de l'idioma i augmentar les competències lingüístiques que els permetin la realització de tasques acadèmiques i socials.

³ Extret del document: Orientacions per a l'elaboració del Pla d'Acollida a l'educació secundària. Atenció a l'alumnat d'incorporació tardana.

- b. Reconequin les característiques culturals personals i les que defineixen tant la cultura pròpia de les Illes Balears com d'altres de l'entorn.
- c. Desenvolupin les habilitats lingüístiques i socials necessàries per a la interacció amb els altres companys i amb les persones adultes.
- d. Incrementin el seu sentit de pertinença a una cultura nova, com és la del territori que els acull, i integrin al seu patrimoni personal els trets definitoris d'aquesta cultura, assumint-ne la incorporació com un enriquiment de les seves possibilitats personals com a membres de la societat de les Illes Balears. (Art. 4, Ordre de 14 de juny de 2002)

A efectes pràctics, entre les diferents mesures que es prenen per l'alumnat d'incorporació tardana: desdoblaments, agrupaments flexibles, suports dins l'aula, diversificació lingüística, aules d'acollida, el suport lingüístic, etc., el programa principal a destacar, recollit en l'Ordre de 14 de juny de 2002, és el Programa d'Acolliment Lingüístic i Cultural (PALIC). A més a més, tot això ha de congeniar-se amb principis que defensen que

L'acolliment i la inclusió escolar de tot l'alumnat d'incorporació tardana ha de ser una de les prioritats dels centres educatius, per la qual cosa s'han de promoure actuacions que permetin un acostament afectiu i emocional de l'alumnat d'incorporació tardana al currículum, a la vida del centre i a l'entorn proper, en un context d'escola inclusiva. (Art. 3., Resolució de 16 de febrer de 2018)

Des del Govern de les Illes Balears, la Conselleria d'Educació i Cultura recull que “una de les finalitats de l'educació secundària és fomentar la consciència de pertànyer a la comunitat de les Illes Balears i contribuir al coneixement i a la valoració del patrimoni lingüístic, històric, artístic, cultural i ambiental” (Art. 26, Decret 67/2008, de 6 de juny). D'aquí mateix se'n deriva que el reconeixement i l'estima de la cultura i la llengua de la comunitat, en aquest cas de les Illes Balears, es consideri el principal vehicle d'integració social i adquisició de valors. És indispensable, que el que s'integra conegui la llengua i la cultura de la societat d'acollida.

Per últim, dels responsables de l'acollida de l'alumnat nouvingut participen el departament d'orientació, els caps d'estudis del centre, el tutor de l'alumne, el

grup de l'aula d'acollida i el coordinador d'acollida i interculturalitat. Entre altres mesures que els centres poden sol·licitar es troben els serveis educatius de mediació i equips de suport d'atenció a la diversitat i la interculturalitat, i els serveis d'interlocució per possibilitar la comunicació amb alumnes i famílies nouvingudes.

7.1.2. PALIC: Programa d'Acolliment Lingüístic i Cultural.

El Programa d'Acolliment Lingüístic i Cultural, principalment és necessari per tenir coneixement de l'actuació pràctica dels centres davant l'alumnat nouvingut. Tal com apunten Pons Barceló, Solivellas Morro i Carrasco Escandell, el PALIC:

És un conjunt de mesures que la Conselleria d'Educació i Cultura de les Illes Balears proposa als centres d'ensenyament obligatori de la nostra comunitat per intentar donar resposta a la nova situació que suposa l'augment a les aules d'alumnat de procedència estrangera en qualsevol moment del curs escolar, partint del principi d'igualtat d'oportunitats que s'ha de garantir a tot l'alumnat.” (2003, p. 1)

Els objectius del PALIC per una banda es dirigeixen a “que els nouvinguts aprenguin a expressar en català les formes lingüístiques dels conceptes que tenen interioritzats en la seva llengua i desenvolupin el llenguatge amb adequació al context on són inserits” (Pons-Barceló et al., 2003, p. 2) per tal d'augmentar les competències lingüístiques i que ni els aprenentatges, ni les tasques acadèmiques i socials, es vegin influïdes negativament per qüestions d'adquisició del llenguatge.

D'altra banda, se cerca que els centres assumeixin allò que comporta la interacció cultural amb alumnes procedents d'altres països i cultures, per tal que “tot l'alumnat reconegui i respecti els trets que defineixen tant la cultura pròpia de les Illes Balears com d'altres de l'entorn” (2003, p. 2), i que es reconegui “la identitat i la història educativa, social i familiar que duu implícit l'alumnat nouvingut” (p. 2).

Per últim, una altra finalitat és “potenciar el sentiment de pertinença a una nova comunitat, com a pas important per aconseguir un progrés educatiu de tot l'alumnat i una societat que practiqui els valors de la convivència” (2003, p. 2). Així, s'aconseguirà que els alumnes nous compreguin com funciona el centre, al mateix temps que s'adapta amb els companys i professors. Per tots aquests motius, és a “tota la comunitat educativa del centre on arriba l'alumnat a qui correspon garantir l'exercici del seu dret a l'educació en igualtat d'oportunitats” (2003, p. 2).

Seguint amb l'àmbit social, és important que els alumnes aprenguin a desenvolupar-se en un context que encara no coneixen. Segons la Conselleria d'Educació i Cultura en el seu document d'*Orientacions per a l'elaboració del Pla d'Acolliment Lingüístic i Cultural* del curs 2002/2003, és imprescindible

Desenvolupar un sentit d'autoestima que permeti, tot i residir en un context distint culturalment i lingüísticament, mantenir la pròpia identitat cultural i lingüística; el reconeixement de les característiques culturals pròpies i de les que defineixen altres cultures; i adquirir les habilitats necessàries per interactuar amb els adults i companys. (2002, p. 13)

Per acabar amb el darrer àmbit, l'acadèmic, se pretén que els alumnes assoleixin coneixements lingüístics de la llengua del territori d'acollida, tal com els tenen de la seva llengua materna. Així tindran més accés tant a les tasques acadèmiques, com a les socials.

Per últim, un altre dels aspectes que contempla el PALIC és el procés a seguir a l'hora de l'acollida. El primer pas començaria amb la matriculació de l'alumne, després l'entrevista amb la família, seguidament l'entrevista amb l'alumne, el següent la visita pel centre i, per últim, l'acollida a l'aula.

7.1.3. Documents de centre: IES Isidor Macabich:

El que en primer lloc s'hauria de destacar dels documents de l'IES Isidor Macabich, són els trets identitaris sota els quals es defineix; presents al Projecte Educatiu del Centre. En primer lloc, el més rellevant per la investigació és la

política lingüística del centre. Es cerca que tot l'alumnat assoleixi domini oral i escrit de les dues llengües oficials de la comunitat, el català i el castellà, donant prioritat a la llengua vehicular, el català. Això, respon al fet que la llengua sigui un tret identitari, imprescindible del sistema educatiu. Seguint la mateixa línia, també es defineix com “un centre integrador, no discriminatori, respectuós amb totes les creences, cultures i ideologies en el marc de la convivència democràtica” (PEC, 2014, p. 3).

Seguint amb el Reglament d'Organització i Funcionament (2016) per tal de tenir presents els drets i deures de l'alumnat, relatius a la convivència. Trobem que tot l'alumnat té dret a la “igualtat d'oportunitats mitjançant la no discriminació per raons de naixement, raça, sexe, edat, capacitat econòmica, nivell social, conviccions polítiques o religioses així com per discapacitats psíquiques o físiques” (ROF, p. 22).

D'altra banda, un dels deures a complir per part de l'alumnat són els de “respectar la llibertat de consciència, les conviccions religioses i morals, la diversitat, la dignitat, la integritat i la intimitat de tots els components de la Comunitat Educativa (docents, no docents, alumnat, pares i representants legals)” (ROF, 2016, p. 24). Amb aquesta conjunció entre els drets i deures mencionats, s'estructuraria part de l'ideal que emmarca el context del centre.

Seguint amb la documentació relacionada amb l'acollida, trobem el Programa d'Acollida Lingüística i Cultural (2017). Com a objectius concrets del centre, el PALIC es proposa

- a) Assumir, com a centre, els canvis que comporta la interacció cultural amb alumnes procedents d'altres països.
- b) Aconseguir que el nou alumnat compregui el funcionament del centre i s'hi adapti, establint una bona relació amb els companys i professorat.
- c) Reconèixer la identitat, la història educativa que duu implícit l'alumnat nouvingut, ja que són el punt de partida per aplicar estratègies d'ensenyament adequades.

- d) Potenciar un sentiment de pertinença a una nova comunitat, amb una llengua pròpia, per tal d'aconseguir un procés educatiu de tot l'alumnat i una societat que practiqui els valors de convivència i d'interculturalitat.
- e) Actuar de forma global com a centre davant l'arribada d'alumnat estranger. Els equips docents, el Departament d'Orientació, el claustre, l'equip directiu... queden implicats en l'anàlisi de la nova situació. (PALIC, 2017, p. 2)

El protocol que se segueix durant l'arribada de l'alumnat nouvingut, comença formalitzant la matrícula i les qüestions administratives. En aquell moment, es concreta una entrevista amb el cap d'estudis del centre i la coordinadora del PALIC. Durant aquesta entrevista la família i l'alumne o l'alumna són informats del funcionament del centre, se li entrega l'horari de classe, l'agenda del centre, l'horari de PALIC, també un qüestionari a l'alumne o alumna per tenir més informació personal i acadèmica, i per últim es mostren les instal·lacions del centre.

D'altra banda, abans o durant l'arribada de l'alumnat nouvingut al centre, la coordinadora de PALIC i el cap d'estudis del centre, hauran d'haver informat al tutor de l'alumne i a l'equip educatiu, d'una propera incorporació d'un alumne nouvingut al centre. La comunicació entre participants de la comunitat educativa que atenen aquestes qüestions, es complementarà al llarg del curs amb diverses reunions de seguiment.

7.2. Contradiccions teòriques, lluny d'una acollida inclusiva.

Una vegada tenim present el marc legal i els documents de centre relatius a l'acollida dels nouvinguts, es confirma l'absència d'elements propis d'una acollida centrada en els principis de la interculturalitat. Per norma general i de forma reiterada, les mesures que més abunden van dirigides a les qüestions lingüístiques, perquè són considerades prioritàries. La llengua es presenta com un imprescindible per assolir els propòsits acadèmics i també, per socialitzar-se. Però, que això sigui així, justifica que es deixin de banda aspectes previs a l'assoliment de la llengua, com és l'arribada al centre i l'acollida de l'alumnat nouvingut?

Tant la legislació, com els documents específics de centre i el PALIC, expressen la necessitat, per part de l'alumne, d'interioritzar les qüestions lingüístiques i culturals de les Illes Balears, per tal d'integrar-se a la comunitat educativa i al territori d'acollida. Tanmateix, abans de parlar d'integració per part de l'alumne, seria prioritari plantejar una benvinguda per part de la comunitat educativa. Tal com es troba plantejada l'acollida a tots els documents oficials, no només de les Illes Balears, sinó també d'altres comunitats, sembla un tipus de procés administratiu on s'han de seguir una sèrie de mesures protocol·làries per tal d'establir cert ordre a l'arribada d'un nou alumne al centre.

Però si ens centrem a observar detingudament, al marge dels documents legals, en què consisteix realment l'arribada d'un nou alumne, ens adonarem que molts aspectes no s'estan abordant adequadament. Primerament, perquè d'entre les diferents mesures que es prenen, la majoria són de caràcter teòric. Després, perquè el primer contacte dels alumnes quan arriben al centre, no té res d'acollidor. L'arribada de nous alumnes, tal com trobem implícit al mateix concepte que dona nom a aquest alumnat, implica benvinguda. Una benvinguda que hauria de tenir lloc al centre, desenvolupada per part de tota la comunitat educativa. En cas contrari, podríem parlar d'acollida inclusiva?

Un dels aspectes recurrents és el paper de la llengua catalana com a factor d'integració

Llengua catalana, que els ha de permetre comunicar-se i seguir els aprenentatges escolars, és a dir, integrar-se a la comunitat escolar, i els ha de servir, com a llengua pròpia de les Illes Balears, de vehicle de comunicació i d'integració en la societat que els acull (ORDRE del conseller d'Educació i Cultura de dia 14 de juny de 2002).

El problema no es troba en la necessitat imminent que l'alumnat nouvingut aprengui la llengua del territori d'acollida, ja que és inevitable; principalment perquè és la llengua vehicular de l'ensenyament. El problema arriba quan es fa de l'aprenentatge de la llengua la primera prioritat per a la integració de l'alumnat

nouvingut, i mentrestant no es tenen en compte altres qüestions, com l'arribada immediata dels alumnes.

A més a més, aquesta problemàtica s'agreuja quan es tenen presents alguns dels objectius del currículum

El reconeixement i l'estima de les característiques, la cultura i la llengua de la nostra comunitat, des del respecte, el reconeixement i l'interès per les característiques, les cultures i les llengües d'altres indrets, són pilars culturals l'assumpció dels quals és el principal instrument d'integració social i d'adquisició de valors compartits (Decret 35/2015, de 15 de maig)

Aquest objectiu és un dels principals a educació secundària, i no s'espera solament que sigui adquirit per l'alumnat nouvingut, sinó que ha de ser assolit per tot l'alumnat. És cert que fa menció a les diferents cultures i llengües d'altres indrets com a pilars culturals d'assumpció. No obstant això, recordem que l'educació intercultural consisteix en la convivència entre diferents cultures, "però dins d'un marc integrador comú, és a dir, sota l'imperi dels principis i valors fonamentals en els quals se sustenta la societat receptora" (Gimenez, 2005, p. 22); i això no ho representa l'objectiu presentat.

De fet, per garantir el principi d'interculturalitat real i fer efectiu el marc integrador comú mencionat, el sistema educatiu no hauria de posicionar-se exclusivament sota una cultura, cercant com a objectiu que sigui interioritzada per tots els seus membres. Contràriament, hauria de construir uns principis basats en valors comuns a tota cultura, per tal d'assolir l'harmonia que refereix l'educació intercultural.

Una altra de les finalitats que constitueixen l'educació secundària de les Illes Balears, seria "fomentar la consciència de pertànyer a la comunitat de les Illes Balears i contribuir al coneixement i la valoració del patrimoni lingüístic, històric, artístic, cultural i ambiental" (Decret 35/2015, de 15 de maig). Per això mateix, no hi ha dubte que de forma explícita es pretén una identificació cultural amb una cultura concreta, i per tant, l'adquisició de les seves característiques.

No obstant això, contràriament i mencionant els documents anteriors relacionats amb el PALIC, es reitera la necessitat de fomentar i encaminar-nos cap a una educació intercultural; apostant així per una cultura del diàleg i de la convivència. La pregunta ara és, fins a quin punt pot ser compatible aquesta aposta per la interculturalitat amb el resultat que pretén el sistema educatiu de les Illes Balears: que els alumnes se sentin part de la comunitat en tant que cultura, llengua, patrimoni, etc. Els documents parlen constantment d'equitat i no discriminació, d'inclusió i de participació de la comunitat educativa, però realment pot ser això possible amb la defensa d'aquest l'objectiu?

Parlar d'inclusió i no discriminació com a principis elementals del sistema educatiu, no seria compatible amb, que una de les finalitats educatives passi per l'assimilació d'una identitat cultural concreta. Com hem vist al marc teòric, en concret a l'apartat d'"Identitat i cultura", els trets culturals són elements que formen part de les identitats individuals de les persones. Aleshores, fer d'una única cultura un principi educatiu, suposaria una pretensió d'homogeneïtzar la diferència, no d'acceptar-se adequadament la diversitat.

Pel vist fins ara, encara que paral·lelament es faci referència a l'acollida inclusiva dels nouvinguts, els objectius educatius es troben en contradicció, confrontant-se els uns amb els altres. Un exemple clar és que, per una banda es mencioni la interculturalitat i la inclusió, i per l'altra, es prioritzi l'assimilació d'una cultura concreta; això demostra una clara jerarquia entre cultures. Aleshores, en un context com el descrit, difícilment podrà parlar-se amb propietat d'educació intercultural o d'acollida inclusiva.

La Llei orgànica 2/2006, entén l'educació com el mitjà més adequat perquè infants i joves construeixin la seva personalitat, desenvolupin les seves capacitats, conformin la identitat personal pròpia i configurin la comprensió de la realitat. Però, per fer realment possible aquests propòsits, primer, els principis sobre els quals es fonamenta la institució educativa, haurien de congeniar-se entre si.

Seguint la mateixa línia, un altre dels objectius cerca que l'alumnat nouvingut adquireixi el domini de la llengua catalana al nivell de la seva llengua materna. L'alumne, per tal d'accedir i assolir els coneixements acadèmics esperats, hauria de passar per fer seva la llengua vehicular del sistema educatiu d'acollida. Fins aquí, entenent la llengua com un imprescindible per assolir les finalitats acadèmiques, tot estaria correcte, ja que de cap manera es pretén negar la importància d'aprendre la llengua del lloc d'acollida o la llengua vehicular del sistema educatiu, sinó tot el contrari. L'únic aspecte a matisar en termes d'interculturalitat, seria la pretensió de fer, en aquest cas de la llengua catalana, la *nova* llengua materna de l'alumnat nouvingut. Pretendre igualar la llengua del lloc d'acollida a la llengua pròpia de l'alumne, no seria exactament una predisposició inclusiva cap a l'alumnat nouvingut.

Tenint clars els objectius que l'alumnat, i en concret, l'alumnat nouvingut, ha d'assolir, trobem, entre altres mesures —desdoblaments, agrupaments flexibles, aules d'acollida, etc.—, el programa PALIC. Principalment, està destinat a afavorir l'arribada dels alumnes en relació a les qüestions lingüístiques i fomentar el sorgiment d'un sentiment de pertinença; i tenint en compte les seves bases teòriques, s'apropa a una educació intercultural. Així i tot, l'objectiu principal i prioritari, no deixa de ser que en un mínim de temps i amb una màxima efectivitat l'alumnat nouvingut adopti els elements de comunicació i les pautes culturals necessàries per a la incorporació a una educació regular. D'altra banda, no sol fer-se explícita cap mesura d'acollida fora de les mesures lingüístiques.

Un altre dels principis sobre els quals s'estructura el sistema educatiu, és la consideració a la diversitat. Aquesta s'entén com una característica intrínseca dels grups humans, i per tant, com una realitat social i educativa. No obstant això, aquesta referència a la diversitat queda eclipsada quan s'observen els objectius i les propostes de caràcter més pràctic. El sistema educatiu, des de la distància dels documents amb la realitat, pot fer referència a la diversitat constantment. Però això no suposarà que aquesta referència teòrica a la diversitat es porti a la

pràctica, ni tampoc negarà la primacia presentada de certs trets culturals i lingüístics vers uns altres.

Aleshores, quedaria confirmada certa incompatibilitat entre els principis prioritaris del sistema educatiu amb el fet de donar suport a una diversitat real com a tret constituent o com a base d'una educació inclusiva centrada en la interculturalitat. En tot cas, repetir que aquesta anàlisi dels principis a partir dels quals es regeix el sistema educatiu, no pretén contradir la idea de, perquè un alumne formi part d'una comunitat, ha de tenir coneixement d'allò i d'aquells que l'envolten, inclosa la llengua. L'únic que es pretén reivindicar és que la inclusió mai pot anar en una sola direcció, i una pràctica inclusiva no consisteix a esperar que aquell que arriba, l'alumnat nouvingut, sigui el que activament desenvolupi tota la feina al voltant del procés d'integració.

No s'ha d'oblidar que quan parlem de nouvinguts, parlem d'alumnes que viuen situacions diverses i en la majoria dels casos complexes. Per tant, des de les dificultats personals amb les quals es troben, el sistema educatiu ha de suposar una facilitat, i no tot el contrari. Per això, a l'hora de parlar d'inclusió, diversitat, equitat i no discriminació dins del sistema educatiu, hauríem de replantejar-nos que l'assimilació de trets culturals del lloc d'acollida sigui el vehicle principal i prioritari d'integració.

7.3. Experiència al centre: Entrevistes.

A continuació és el moment de donar lloc a la investigació pràctica relativa a l'acollida. Malgrat les conclusions arribades durant l'anàlisi del marc teòric, no s'espera abordar les qüestions pràctiques sense abans analitzar una sèrie de casos reals. La investigació pràctica s'ha realitzat a partir d'entrevistes als alumnes que es trobàvem realitzant el programa PALIC a l'IES Isidor Macabich. No s'han entrevistat tots els alumnes, principalment per manca de capacitats comunicatives, ja que per a alguns d'ells era el seu primer any al país i desconeixien les dues llengües oficials del territori.

Totes les entrevistes s'han realitzat a partir de la plantilla mencionada anteriorment (Annex A). Com hem dit abans, el caràcter semiestructurat de l'entrevista ha vingut motivat pels perfils diversos als quals responien els alumnes. D'aquesta manera, en el cas que alguna pregunta no quedés prou clara, l'entrevista individualitzada oferia la llibertat necessària per encaminar la resposta, contribuint també a accedir a més informació i amb més profunditat.

Els 17 entrevistats eren alumnes de l'ESO de diverses edats, que cursaven nivells diferents. A més que la seva condició individual era diversa, no tots havien iniciat els seus estudis a l'IES Isidor Macabich, com tampoc tots iniciaren els seus estudis per primera vegada el curs 2017/2018 (Figura 1). D'altra banda, alguns alumnes coneixien una de les dues llengües oficials del territori, el castellà concretament; d'altres desconeixen les dues llengües del territori, català i castellà (Figura 2).

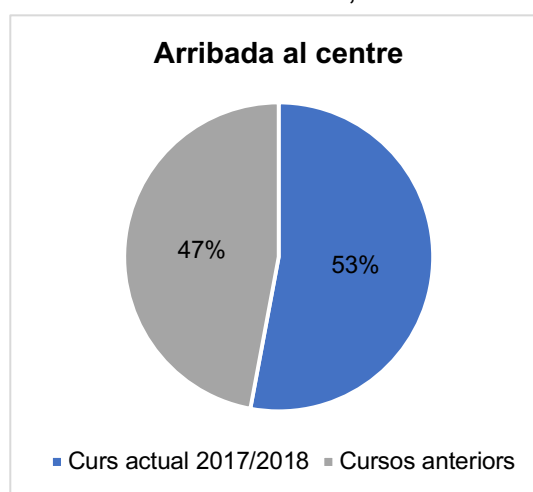

Figura 1 Arribada al centre de l'alumnat entrevistat.

La finalitat principal d'aquest mètode d'investigació era extreure la màxima informació possible sobre el procediment d'acollida al centre concret de secundària. Aquesta informació ofereix una imatge de la realitat pràctica que existeix al marge del que trobem escrit a la documentació.

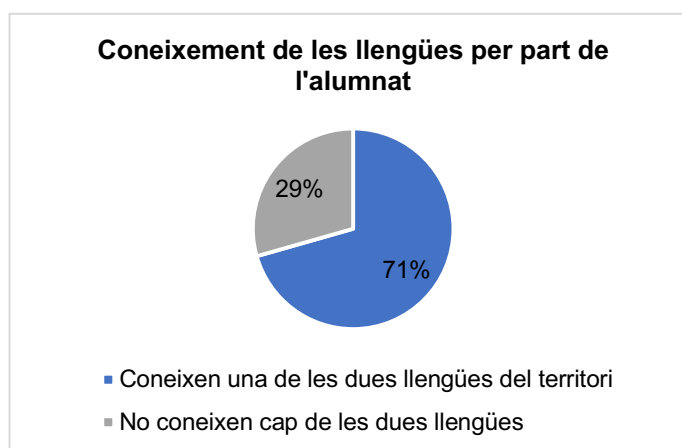

Figura 2 Coneixement de les llengües del territori per part de l'alumnat.

7.3.1. Resultats⁴ de les entrevistes.

Segons el que reflecteixen els resultats de les entrevistes als alumnes, trobem que el centre no segueix un procediment concret pel que fa a l'acollida de nous. A partir dels vuit ítems⁵ aïllats, podem comprovar que l'IES Isidor Macabich no sempre compleix aquests requisits. Segons el que expliquen els alumnes, cadascú ha tingut un procés d'acollida diferent i un tracte diferent, i no per qüestions intencionades, sinó tot el contrari, per manca d'organització i d'assumpció de responsabilitats.

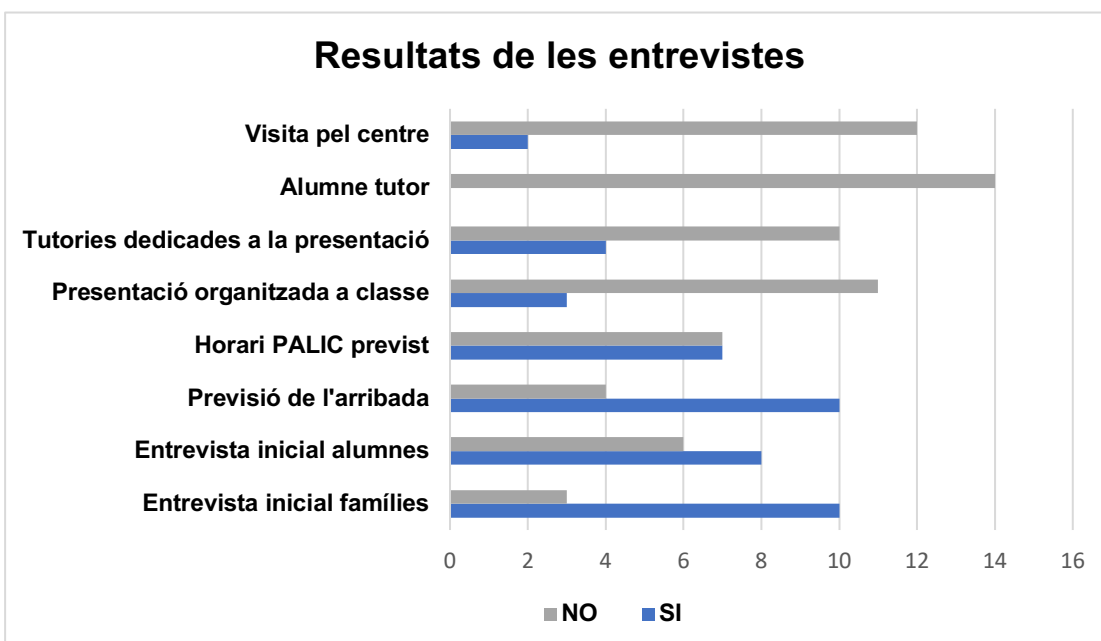

Figura 3 Resultat de les entrevistes individuals als alumnes nous.

Basant-nos en les aportacions d'Oller i de Colomé (2010) el primer pas de l'acollida comença amb els tràmits administratius, i per això el cap d'estudis ofereix la informació necessària per formalitzar la matrícula. Seguidament, el mateix cap d'estudis ha de mostrar a la família i a l'alumne l'aula ordinària, la d'acollida, i ha de presentar al seu tutor, que serà el professor de referència per l'alumne.

Després d'aquesta entrevista inicial amb la família i l'alumne, aquest torna al centre per iniciar el seu primer dia de classe. El primer dia, és rebut pel seu tutor

⁴ Els resultats que es contemplen només són els de 14 alumnes, ja que els altres tres varen estar acollits a un altre centre, concretament de primària.

⁵ A l'ítem "Entrevista inicial pares", algunes de les respostes negatives deriven de falta de coneixement d'aquesta qüestió per part dels alumnes.

o tutora, i pel professor o professora de l'aula d'acollida. A partir de l'arribada s'organitzen les proves necessàries de nivell que l'alumne haurà de realitzar, per tal de reconèixer quin és el seu perfil acadèmic. Des d'aquest moment, s'inicia un pla individualitzat per l'alumne.

Un cop l'acollida inicial ha tingut lloc, el tutor de l'aula ordinària assumeix la responsabilitat d'allò que envolta a l'alumne nouvingut; entre les diverses tasques, l'acollida a l'aula. És el tutor l'encarregat de, que l'alumne se senti part del grup classe, per això ha de contribuir i incentivar la recepció de l'alumne. De la mateixa manera, és el responsable de l'acollida a l'aula.

Tenint en compte les passes generals que constituïrien una acollida inclusiva, observem de prop els resultats de les entrevistes dels alumnes (Figura 3). Com és d'esperar tots compleixen les qüestions administratives, ja que són imprescindibles per a formalitzar la matrícula al centre. En relació, el contacte amb els pares, a més que és totalment necessari, sol fer-se efectiu en primer lloc per aquests motius. Les famílies han de saber quines són les assignatures que haurà d'elegir el seu fill o filla, també hauran d'oferir la informació del seu fill o filla per tal que el centre tingui coneixement del futur alumne, etc. Això comptaria com a entrevista inicial amb les famílies.

No obstant això, l'entrevista pròpiament amb els alumnes no sempre té lloc. Encara que en molts casos es compta com a simultània a l'hora de l'entrevista amb els pares, a d'altres, els alumnes no hi són presents quan aquests assisteixen al centre per primera vegada; per això es fan evidents moltes de les respostes negatives al respecte.

Continuant amb el següent ítem, la previsió de l'arribada de l'alumne, encara que trobem que en la majoria de casos estava prevista, en molts altres no podria comptar-se que així fos, ja que no hi havia ningú pròpiament esperant que l'alumne arribés el primer dia. Habitualment, els alumnes arriben al centre, un dia qualsevol, després de l'entrevista amb els pares, sense haver estat concretat

específicament amb anterioritat, ni el dia ni l'hora exacta d'arribada; d'aquí que ningú els esperi. Per això, no saben on anar, ni quina és la seva aula, tampoc coneixen els professors, ni el centre; fins i tot, en alguns casos ni la llengua per poder comunicar-se.

D'altra banda, ni tan sols els professors de les diferents assignatures coneixen que un nou alumne s'incorpora al grup, pel que de vegades, a alguns dels alumnes entrevistats, això ha arribat a provocar la manca d'espai a l'aula ordinària⁶. En el cas que l'arribada sigui a l'inici de curs, ni tan sols es té en compte la incorporació de l'alumne, encara que aquest desconegui a tots els seus companys, no se segueix cap protocol ni d'acollida ni de presentació.

També, són molts els casos que confirmen la manca de previsió respecte de l'horari PALIC. La meitat d'alumnes no només no el tenien previst el primer dia, sinó que alguns d'ells van trigar fins i tot un mes en ingressar al programa. Mentrestant, cursaven totes les assignatures a l'aula ordinària sense tenir nocions de la llengua catalana. Tanmateix això no és l'únic greu, molts alumnes, fins i tot tenint l'horari, desconeixien com funciona i se sentien perduts al final de cada hora.

Seguint amb la presentació organitzada a classe i les tutories dedicades a la presentació, és quan comencen els punts més flacs de l'acollida. La presentació organitzada es refereix concretament a presentar-se el primer dia i a la primera sessió a la qual s'incorpora l'alumne nouvingut. Segons els resultats, només tres dels catorze alumnes la van rebre. Això no vol dir que la resta d'alumnes no es presentessin als companys i companyes, i viceversa, solament que això es va fer d'una forma purament protocol·lària i breu, com a mer tràmit previ abans d'iniciar la classe.

Però això no és el més problemàtic. No sols no basta que els alumnes el primer dia s'hagin estat presentant de forma precipitada i amb manca de consideració,

⁶ En un cas en concret es va donar que no hi havia taula ni cadira per l'alumne nouvingut.

sinó que a més, a les hores de tutoria, tampoc es va tenir en consideració la seva arribada. D'aquí que només quatre alumnes rebessin una presentació adequada durant l'hora de tutoria. A més, alguns dels alumnes entrevistats asseguren no haver conegut al seu tutor o tutora fins dues setmanes després.

Sense aturar-nos massa en el següent punt, en la possibilitat de facilitar un alumne tutor, sembla que a cap alumne nouvingut se li oferí l'opció. Al centre en concret no és freqüent formalitzar un programa que inclogui alumnes tutors. Molts alumnes nouvinguts afirmen haver rebut ajuda d'altres companys de la classe puntualment, quan ho necessitaven i ho demanaven, i sempre com una qüestió voluntària. Però no com una mesura formalitzada per tal de facilitar un intercanvi.

On sí que es troba una falta generalitzada, és a l'hora de mencionar la visita al centre. És clarament una minoria la que rep una visita guiada pel centre per part dels membres d'aquest. Pràcticament tots, acaben coneixent el centre a mesura que van passant els dies, o a través dels companys que s'ofereix a mostrar-s'ho.

Aleshores, fent un balanç general, no es pot dir que l'acollida a l'IES Isidor Macabich resulti exitosa i molt menys inclusiva. Fins i tot, tenint en compte els punts dèbils d'aquesta acollida, podria suposar-se que són errades comuns que pot cometre qualsevol centre de secundària; i això és el més problemàtic. Principalment perquè el que es troba al voltant de l'acollida en aquest centre és tant una falta d'organització i coordinació, com una falta de planificació prèvia.

Encara que, cal dir, que pràcticament tots els alumnes, estan satisfets amb la seva acollida. Destaquen l'amabilitat i l'actitud positiva de tots els membres del centre, tant d'alumnes com de professors, i que en tot moment, se senten i s'han sentit molt còmodes. Però objectivament, malgrat la satisfacció dels alumnes, el procediment d'acollida seguit no és de cap manera lloable.

Per això, és important destacar la possibilitat d'èxit total que podria assolir, en aquest cas, l'IES Isidor Macabich, si combinés la seva actitud respectuosa i centrada en valors positius –i espontanis– cap a la interculturalitat, amb un procediment organitzat i sincronitzat de tots els membres de la comunitat educativa encarregats de l'acollida; que al cap i a la fi són tots.

8. Proposta.

8.1. Resolució de contradiccions teòriques i mancances pràctiques.

Davant el context educatiu descrit, i tenint en compte els resultats de les entrevistes, a continuació és el moment d'observar com podria donar-se una educació intercultural a les Illes Balears i sobretot una acollida adequada als centres. La interculturalitat, principalment, passa pel coneixement i la comprensió d'altres cultures. Per fer això una realitat, hauria de contemplar-se legislativament, i portar-se a la praxi, per part de tots els centres educatius – tenint en compte les diferències que pot haver-hi entre comunitats i centres–, un sistema adaptat a les necessitats educatives que presenta l'alumnat nouvingut.

Si l'objectiu és fer de l'educació una educació per a la interculturalitat i encaminar els centres cap a la inclusió i la diversitat, la manera de fer-ho possible és dirigir la mirada a l'alumnat nouvingut i establir un vertader diàleg entre els participants. En cas contrari, ni tan sols serem capaços reflexionar sobre què és una educació intercultural.

La proposta no demana centrar les atencions únicament a un tipus d'alumnat en concret, ja que veure-ho d'aquesta manera seria erroni, sinó tot el contrari, va dirigida a beneficiar la comunitat educativa en la seva totalitat i a suposar una millora per a la societat actual i futura. Parlar d'educació intercultural, no és parlar d'educació pels alumnes diferents culturalment, sinó que suposa transformar i implicar a tota la comunitat educativa.

Hem vist que allò que principalment manca al sistema educatiu, encara que es pot reconèixer que és un aspecte més present als documents teòrics i no tant a les actuacions pràctiques, és el vessant més humana i propera al procés

d'acollida dels nouvinguts. Per això, la investigació, a més de fer explícites les propostes per a una educació intercultural, pretén establir el focus en l'acollida, perquè com ja s'ha dit, és l'inici del camí cap a la interculturalitat.

D'altra banda, reconeixent la importància de la convivència entre la diversitat cultural, hem comprovat com la llengua és un factor imprescindible, en especial per a la integració de l'alumnat nouvingut. A les Illes Balears, encara que s'estableixen mesures diverses com el PALIC o d'atenció específica a l'alumnat estranger, és important no oblidar que en ser el català, la llengua vehicular, una llengua minoritzada, s'incrementa el repte lingüístic. Tot i això, l'aprenentatge de la llengua pròpia d'un territori en cap moment ha de suposar un impediment per establir les bases d'una educació intercultural.

En suma, el que la proposta cerca fer explícit és que igual d'important i fins i tot prioritària, és l'arribada de l'alumnat nouvingut al centre. Tal com la Investigació Núm. 168 del Ministeri d'Educació i Ciència indica, "el mode com l'alumnat s'integra al centre educatiu repercuteix en el seu procés d'aprenentatge, en la comunicació amb els seus companys i professors i, en definitiva, en el seu desenvolupament personal i en el seu futur com a estudiant" (2005, p. 63).

Aleshores, donar lloc a aquest canvi, suposaria iniciar un gir cap a la interculturalitat que començaria des de la praxi amb una transformació de consciència. Com proposa Adela Cortina (2009), amb una inclinació cap a una ètica intercultural. Al sistema educatiu es deixaria de banda l'assimilació de la cultura dominant, per congeniar identitats culturals diverses. Es tracta d'apostar per una convivència sincera entre cultures, que expressi l'autenticitat cultural i personal dels individus; principalment perquè el respecte cap a una cultura diferent neix del respecte a les persones que la representen.

Hem vist com la identitat és allò que els subjectes elegeixen dins dels contextos culturals propis. Per tant, per què no reconèixer part del que són i d'allò que els constitueix, per què no reconèixer la seva cultura? Ja ho diu Cortina, comprendre

altres cultures, és necessari per comprendre la nostra. Continuar prioritant i incentivant l'assimilació d'una cultura en concret, en aquest cas la d'acollida, tal com s'està fent, implica una negació de diverses identitats que s'han constituït a contextos culturalment diferents.

El problema principal i que es reproduïx al sistema educatiu com hem vist a l'anàlisi de documents, és que dins d'una comunitat política sempre existeix una cultura dominant, i la resta es troben per sota. Aquesta jerarquia repercuteix a tots els àmbits, fins a arribar a les bases educatives. Així és com les persones que s'identifiquen a partir de cultures minoritzades, no experimenten el mateix reconeixement als diferents àmbits de la societat; i "el reconeixement públic de la cultura amb què s'identifica una persona és indispensable perquè s'enforteixi la seva identitat i creixi l'autoestima" (Cortina, 2009, p. 166). Aleshores, l'educació, en comptes de fomentar el davallament d'altres cultures, no hauria de seguir la línia de reconeixement que començaria per una acollida digna de l'alumnat nouvingut?

Conscients, per una banda, de les bases sobre les quals s'estableix el sistema educatiu de les Illes Balears, i a efectes pràctics, conscients de com té lloc una acollida al centre; i per l'altra banda, conscients de les bases que proposa un sistema educatiu intercultural. La idea és reconèixer la necessitat de desfer-nos d'alguns principis teòrics i pràctics presents a les nostres realitats educatives, perquè de no fer-ho, és poc probable que assolim els objectius esperats, com és en aquest cas, garantir una acollida digna als nouvinguts.

De tota manera, malgrat que sigui necessari desfer-nos de certs principis teòrics, com s'ha mencionat reiteradament al llarg de la investigació, la proposta en concret no se centra a canviar-los. Aquest primer pas ens ha donat l'oportunitat de preocupar-nos i de dirigir-nos a observar la realitat, a poder mirar si el que es fa als centres també es troba lluny de l'esperat, ja que el més important és el que Lleonard Muntaner (2004) indica quan afirma que l'"acceptació de l'altre [...] cal

exterioritzar-la, materialitzar-la en actituds i actuacions concretes i visualitzades” (p. 97).

No oblidem que les institucions educatives són els engranatges i els factors principals de socialització, entre d’altres. Aleshores, com a espai elemental d’aprenentatge i formació, pel que fa principalment a l’alumnat —que seran al mateix temps, futurs ciutadans—, el sistema educatiu ha d’assumir les seves responsabilitats i replantejar-se quin és el seu ideal de futur, doncs inevitablement és el motlle a partir del qual es formaran molts dels participants que donaran lloc a allò que vindrà. Per això, malgrat les contradiccions teòriques existents, hi ha esperances dipositades a la pràctica, des d’aquesta pot iniciar-se un canvi que contradigui el present a la teoria i millori les pràctiques realitzades als centres fins al moment.

8.2. Desenvolupament de la proposta pràctica.

Tenint present el que hem vist fins ara, la proposta amb la qual es pretén concloure la investigació no es tracta d’un manual pràctic a consultar cada cop que tingui lloc un procés d’acollida, principalment, perquè de ser així no estaríem parlant de cap investigació, ja que manuals d’aquest tipus n’existeixen diversos. Realment consisteix en un exercici previ i una actitud dirigida a prendre consciència de les responsabilitats que han de desenvolupar i assumir tots els membres de la comunitat educativa.

Per això, encara que l’estudi de cas concretament hagi tingut lloc a un centre, la proposta, pel seu caràcter universalitzable, pot ser assumida o extrapolable a qualsevol centre i comunitat educativa. Aleshores, per fer real una educació intercultural comencem per creure amb ella i fer-la nostra. Encara que ho pugui semblar, no es tracta d’una qüestió de fe, ja que res es materialitza ni es fa efectiu sense una reflexió i implicació prèvia per part dels responsables i protagonistes que s’encarreguen de fer possible el resultat. La idea consisteix a parar més atenció al moment inicial i a tota la feina prèvia, i no tant procurar només tenir

tots els documents enllestits per quan arribi el moment d'abordar una situació poder sortir-se'n.

Havent quedat clara la importància de l'acollida per a la integració de l'alumnat nouvingut als centres educatius, és el moment de plantejar tot el necessari per desenvolupar-la adequadament. Es farà a partir d'una proposta concreta d'acollida que no passi ni per una enumeració de passes protocol·làries a seguir, ni tampoc per un programa d'immersió lingüística; sinó més, per una actitud necessària que s'ha d'assumir per tal de portar a terme una activitat d'aquest tipus.

Per això, abans de pretendre presentar precipitadament un protocol idoni d'acollida, és important mirar tots els aspectes previs. En primer lloc, per parlar d'educació intercultural, inclusiva o centrada en la diversitat, que són conceptes que participen dels mateixos principis, s'han d'haver fet propis certs valors; en cas contrari, de cap manera serà efectiva la proposta.

L'al·lusió a conceptes i principis com els mencionats⁷ –tant pel que fa a les mesures tòriques com les pràctiques– és constant. No obstant això, no es troben materialitzats. Per això, que parlar d'educació inclusiva o intercultural es plantegi habitualment en termes d'utopia. Traslladant aquest argument a l'acollida, succeeix el mateix. Fins que els membres de la comunitat educativa no creguin en la importància del moment inicial per a la integració de l'alumnat nouvingut, i fins que no reconeixin a l'altre ni empatitzin amb la seva situació, difícilment es farà efectiu el desitjat.

Acceptem que és evident la manca de mitjans per abordar situacions de segons quins tipus, i que n'hi han que desborden la possibilitat de ser gestionades amb èxit. No obstant això, el problema de base que es troba pràcticament a totes les situacions és una manca d'implicació, de gestió i d'organització del procediment d'acollida. De fet, tothom que respongués sincerament a la qüestió de si realment

⁷ Interculturalitat, inclusió o atenció a la diversitat.

tots els problemes de l'acollida provenen de la manca de recursos, probablement ens trobaríem en la majoria de casos una resposta negativa.

Prenent l'estudi de cas com a exemple, hem confirmat la manca d'implicació generalitzada per part de tota la comunitat educativa. Ningú assumeix a la praxi les seves responsabilitats –ni els caps d'estudis, ni l'equip docent, ni els tutors–. Aleshores, no és la manca de recursos el problema principal sinó la falta d'organització i d'assumpció de responsabilitats.

La proposta comença per demandar d'entrada un canvi de filosofia de centre –o centres–. Tot centre, en aquest cas concret de secundària, cada cert període de temps, preferiblement anualment, hauria de plantejar-se els principis i els valors que el constitueixen. És important que els centres portin a terme un exercici d'autoanàlisi, reflexionant sobre com enfocar cada àmbit i considerant si és aquesta la direcció que volen continuar seguint. D'aquesta manera, tots els membres de la comunitat educativa reconeixeran la "identitat" de centre, podent d'aquesta manera identificar-se amb ell i les seves pràctiques, i identificar amb claredat quina és la seva tasca a desenvolupar com a docents.

Un centre que pretén fer efectiu l'ideal d'una educació intercultural, veurà a través del replantejament de les bases que el constitueixen, si realment s'encamina en aquesta direcció o no. Definitivament, el primer pas cap a una millora educativa és reconèixer prèviament com i cap a on es pretén encaminar aquesta millora. No es pot iniciar un canvi sense abans reflexionar sobre els aspectes que s'han de canviar. A partir d'aquí, sent conscients del que ens constitueix com a centre, podran assumir-se els principis tant morals com teòrics d'una educació intercultural, inclusiva i centrada en la diversitat.

En primer lloc hauria de ser l'equip directiu qui comencés amb una anàlisi exhaustiu de la filosofia que defineix el centre. Com a resultat s'extraurien propostes de canvi, millores, transformacions, etc., que podrien presentar-se a la resta de la comunitat educativa durant una reunió de claustre, on estiguin

presentats tots els membres del centre. La reunió permetria posar en comú les reflexions realitzades per part de l'equip directiu i sotmetre a debat possibles modificacions i propostes alternatives.

Realitzat l'exercici de reflexió inicial i havent-se replantejat les bases, el següent pas, és que el centre i tots els seus membres –encara que aquesta qüestió aniria més dirigida als caps d'estudis, professors de l'aula d'acollida i tutors, i orientadors– analitzin com s'ha estat portant a terme el procés d'acollida fins al moment. Partim de la defensa i anem encaminats a una educació intercultural, d'aquí la importància del moment inicial, l'acollida.

Replantejada la filosofia de centre, i reubicats en nous principis més afins als objectius desitjats, podran obtenir-se millors resultats de l'observació de la metodologia d'acollida que s'ha estat seguint fins al moment. Arribats a aquest punt, seria oportú tenir en compte i valorar diversos protocols pràctics d'acollida, per tal de triar el més adient pel centre. Un exemple de protocol compromès amb la interculturalitat, seria l'anteriorment mencionat de Carles Oller i Eva Colomé (2010), on punt per punt, tracten com ha de seguir-se el procés d'acollida, quins són els responsables d'aquesta, com s'han d'implicar els membres, quines són les diferents fases de l'acollida, com ha de tenir lloc tant al centre com a l'aula o tant amb el cap d'estudis, com amb els tutors i altres professors, etc.

D'aquest altre exercici d'anàlisi, haurien de participar els caps d'estudis del centre, els tutors de grup del darrer curs escolar, els docents encarregats del programa PALIC i els orientadors i PTs. Conjuntament haurien de valorar la tasca realitzada fins al moment i reelaborar una nova proposta per a un protocol d'acollida adient a les noves bases del centre i adequat a la situació del centre en concret. D'altra banda, entre tots reestructurar el procés d'acollida i distingir les responsabilitats de cada membre. Els resultats obtinguts d'aquesta feina conjunta, posteriorment seran comunicats a tot el claustre⁸.

⁸ En relació a l'última proposta de canvi, d'aquest anàlisi també participaria el mediador cultural.

D'altra banda, al cap i a la fi, és necessària també, per poder fer autocrítica, una total predisposició per part del personal docent i la comunitat educativa. Tots els membres han de cedir al fet que algunes de les pràctiques i accions que han estat prenent fins al moment puguin ser qüestionades per tal de poder iniciar una millora. En cas contrari, qualsevol canvi es trobarà davant un immobilisme total.

Així i tot, cal tenir en compte com afirmen Marcelo (1992) i Reñalva i Soviano (2010) (citats per Santos Rego, Cernada Ríos i Lorenzo Moledo) que

El professorat no ha rebut en la seva formació inicial, ni tampoc dins de les distintes modalitats de formació permanent, una preparació específica per elaborar vertaders currículums interculturals (2014, p. 125)

De vegades, això provoca que molts docents pensin que el relatiu a l'acollida no és responsabilitat seva i que no afecta a les seves pràctiques habituals. Tanmateix, s'ha de tenir present que "la millora en l'ensenyament passa necessàriament i inexcusablement per la transformació del pensament, actituds, i comportament de les professores i els professors" (Santos Rego, et al., 2014, p. 125). No hi ha dubte, perquè el professorat assoleixi competències interculturals és necessari que es formi en educació intercultural.

D'altra banda, un aspecte important dins la formació en general del professorat, seria la formació específica del seu exercici com a tutors. El tutor és primordial i una figura clau pel seguiment de l'alumnat nouvingut, i a més per desenvolupar l'acollida a l'aula ordinària. Per això, dins la formació del professorat, el seu paper com a tutors hauria de plantejar-se especialment.

Aquesta transformació del professorat, s'hauria de promoure des del centre. Hauria de tractar-se d'un aspecte habitual i natural dins la seva filosofia. Per una banda, caldria que el centre estigués informat de totes les formacions externes pel professorat en l'àmbit de la interculturalitat i l'acollida, per tal de traslladar-ho a tots els membres, incentivant al fet que s'animin en la formació. També es

podrien proposar jornades de formació en interculturalitat al centre per a tot el professorat⁹.

Així i tot, encara que la formació del professorat cada cop va més dirigida cap a aquesta necessitat, per afavorir que l'acollida i tot el relatiu a les bases que constitueixen la identitat del centre es dirigeixin a uns fonaments més centrats en la interculturalitat, una altra opció alternativa seria considerar la possibilitat que entrés en joc un mediador cultural.

Com apunta Núria Llevot, “coneixem la mediació natural com una acció que un porta a terme, en línies generals, quan s'aproxima al marc de referència de l'altre” (2014, p. 94). Som conscients que la diversitat dins les aules i en general dins del centre, demana una nova resposta pedagògica, per això la proposta s'encamina cap a l'educació cultural, incorporant la mediació intercultural. Aquesta s'entén “com un exercici educatiu de referència dins de l'educació intercultural, el qual des d'aquesta comunicació es planteja com una eina necessària pels futurs professionals de l'educació secundària” (Juan A. González Rodríguez, 2014, p. 230)

Actualment, és habitual que els mediadors, generalment relacionats amb conflictes dins el centre, formin part de la comunitat educativa i exerceixin la seva tasca amb èxit. La idea d'un mediador cultural pretén obtenir els mateixos resultats. El mediador cultural seria l'expert necessari en les qüestions més immediates i relatives a l'educació multicultural, que a més d'atendre i conèixer la situació de cada nou membre del centre, també hauria de reconèixer les necessitats del centre per tal de millorar l'atenció a l'alumnat nouvingut i contribuir a l'educació intercultural general. Especialment, hauria de contribuir en el procés d'acollida, encara que també exerciria la funció de responsable de la formació i sensibilització intercultural pel que fa al centre i al professorat.

⁹ La formació del professorat es complementa amb el punt següent, el mediador cultural, que també contribueix a aquest exercici.

Habitualment, el mediador intercultural és una figura que es presenta externa als centres docents. Contràriament, aquesta proposta demana que el mediador cultural, igual que la resta de mediadors, sigui un membre del centre. El fet que prengui part del context on ha d'exercir la seva tasca de mediació, contribueix i afavoreix el canvi. Principalment perquè ja ha hi hagut establiment previ de relacions interpersonals i vincles emocionals entre els membres, que podem afavorir a la motivació de tota la comunitat educativa. És un mediador que al mateix temps és professor, el que permet que progressivament, amb la formació de tota la resta del personal docent, tots puguin, sense distincions, acabar sent mediadors i experts en interculturalitat.

Es planteja d'aquesta manera perquè si l'objectiu principal és que l'educació s'encamini cap a una educació intercultural, i totes les mesures o tots els experts en aquest àmbit acaben sent figures externes, aleshores, sempre es relegarà la tasca i la responsabilitat a persones que no participen de la comunitat educativa. L'educació intercultural principalment ha d'originar-se i dirigir-se des dels professionals d'educació. En la línia del que defensa Juan A. González (2014) han de ser ells els que intervinguin per tal de donar amb la igualtat de tots els alumnes i aconseguir el respecte per la diversitat cultural.

Com a darrera proposta de canvi, el mediador intercultural podria formar part del programa PALIC, ja que encara que a la praxi aquest habitualment se centra només en qüestions lingüístiques, a la teoria contempla mesures dirigides a l'educació intercultural. El mediador cultural des del programa seria l'expert que contribueix i dona el vistiplau a les noves bases que constitueixen el centre. També és l'encarregat de proposar, suggerir, corregir, etc., les diferents mesures o pautes del protocol d'acollida del centre; i sobretot participa d'aquest. D'altra banda, s'encarrega de formar i sensibilitzar al professorat en interculturalitat. En general, ha de ser el nucli i el filtre a través del qual passa tot el relatiu a la interculturalitat.

8.3. Concreció de la proposta pràctica.

Taula 1 Concreció de la proposta pràctica

Aspectes sotmesos a canvi	Mesures pràctiques de millora
Canvi de filosofia de centre	<p>Plantejament dels principis i valors que constitueixen el centre.</p> <p>Exercici d'autoanàlisi: CCPs, reunions de claustre, activitats de treball cooperatiu, etc.</p> <p>Definició de la identitat de centre per part dels membres de la comunitat educativa.</p> <p>Dissenyar de quina manera portar a terme un canvi o millora necessària per al pròxim curs.</p> <p>Assumpció tant dels principis morals com teòrics de l'educació intercultural, inclusiva i centrada en la diversitat.</p>
Acollida	<p>Anàlisi i observació detallada de com el centre ha estat i està portant a terme l'acollida.</p> <p>Valorar protocols pràctics d'acollida, sempre tenint present les característiques del centre en concret, per tal de triar el més adient.</p> <p>Tenir present en tot moment les bases i els principis sobre els que s'ha establert el centre, per tal de mantenir la fidelitat.</p>
Professorat	<p>Compromís i predisposició al canvi per part del professorat.</p> <p>Formació en interculturalitat a tots els docents, centrada en el context i el centre en concret.</p> <p>Promoure un canvi i una transformació del pensament i les actituds.</p> <p>Formació del professorat en el seu exercici com a tutors pel procés d'acollida i en la interculturalitat.</p>
Mediador cultural	<p>Expert en qüestions d'interculturalitat.</p> <p>Assessor del centre en qüestions relatives a l'alumnat nouvingut, l'acollida, etc.</p> <p>Responsable de la formació i sensibilització intercultural al centre i al professorat.</p> <p>Ha de ser membre o que formi part del centre.</p> <p>Ha d'integrar-se la seva funció dins el que engloba el programa PALIC.</p>

9. Conclusions.

Arribats a aquest punt, es confirma que queda molta feina a fer per aconseguir que l'ideal –fer de l'educació intercultural una realitat– que proposen les innovacions educatives actuals es faci realitat. No obstant això, la investigació present juga un paper important vers la reflexió dels aspectes previs que han de ser modificats per tal de fer possible l'ideal mencionat. Per aquest motiu, és important proposar nous models per no romandre en l'immobilisme, ja que són aquests els que faciliten l'accés a millores tant presents com futures.

Hem arribat a la conclusió que encara que moltes de les qüestions teòriques entrin en contradicció, i que els diferents ideals xoquin entre si, si realment es pretén fer de l'educació intercultural una realitat i de l'acollida de l'alumnat nouvingut una prioritat, podem fer-ho.

La investigació, abans de plantejar qualsevol canvi o innovació, ha pretès contribuir a adornar-nos de quin és el model que reproduceix el nostre sistema educatiu. Així és com s'han fet explícites les contradiccions teòriques, en relació a la interculturalitat, sobre les que s'estableix. Tot i això, la tasca no ha acabat aquí, ja que l'alternativa més plausible de canvi i d'adequació a les demandes d'avui dia s'ha trobat a la praxi.

Finalment s'ha defensat que és necessari fer de la interculturalitat una realitat educativa, proposant iniciar-la des de la praxi. D'aquesta manera, la concreció de la proposta ha evidenciat que, encara que no ens trobem en un context educatiu favorable per fer possible les finalitats desitjades, un centre posseeix l'autonomia suficient per iniciar el canvi; sent la iniciativa l'únic que cal per materialitzar-ho.

Pot invertir-se la dinàmica habitual i que siguin els aspectes pràctics qui deixin petjada sobre la teoria, ja que com hem comprovat, no sempre és favorable seguir el sentit invers. De fet la interculturalitat no es tracta solament d'una

reflexió, sinó que demana materialització, per això, la motivació cap a una transformació des de la pràctica.

D'altra banda, l'observació detinguda de l'acollida ha estat la que ha afavorit la reflexió en aquest sentit, perquè com hem vist, si aquesta no es porta a terme adequadament, mai ens trobarem en un context que sostingui la interculturalitat; doncs una de les prioritats de l'educació intercultural és l'acollida, entesa com el principi o l'inici que confirma la seva materialització.

Així doncs, no hem d'oblidar que l'educació és inici, un inici elemental per a la formació de persones. És l'exercici a través del qual els individus prenen la seva pròpia forma, per això, és una de les principals vies que contribueixen a la constitució personal. Per adequació, primerament reflexionem sobre la forma que volem que adquireixin els nostres alumnes i les nostres societats, per tal de, en conseqüència, materialitzar les pràctiques apropiades per fer-ho possible.

En el cas contrari, d'una actuació mecànica que no tingui els objectius concrets definits, no identificarem clarament quina és la direcció que volem seguir, no trobarem afinitat amb la tasca educativa i no farem de la realitat allò que esperem que sigui ni distingirem allò pel que tots treballem. En definitiva, el més important és contínuament reubicar-nos en el camí de la millora i identificar quina és aquesta per tal de començar la tasca de transformació.

10. Bibliografía.

- Articles.

- Aguado Odina, T. (2004). Investigación en Educación intercultural. *Educatio*, (22), 39-57.
- Alpízar, A. i Mary, L. (2008). Multiculturalismo y educación multicultural. *Revista de las Sedes Regionales*, IX (17), 29-46.
- Arnaiz Sánchez, P. y de Haro Rodríguez, R. (2004). Ciudadanía e interculturalidad: claves para la educación del siglo XXI. *Educatio*, (22), 19-37.
- Arroyo González, M. J. (2013). La Educación Intercultural: un camino hacia la inclusión educativa. *Revista de Educación Inclusiva*, 6(2), 144-159.
- Bueno, M. (1961). Educación y Sociedad. *Revista Mexicana de Sociología*, 23(3), 887-895.
- Calvo Buezas, T. (2003). Interculturalidad y educación. *Aldaba: Revista del Centro Asociado a la UNED de Melilla*, (29), 237-252.
- Caselles Pérez, J. F. (2004). Interculturalidad y Educación. *Educatio*, (22), 9-17.
- Díaz Aguado, M. J. (2004). Educación intercultural y cooperación. Una nueva interacción educativa para un mundo que también es diferente. *Educatio*, (22), 59-89.
- Fernández González, A. i Darretxe Urrutxi, L. (2011). La escuela inclusiva: realidad intercultural. *Revista Iberoamericana de Educación*, (55/2), 1-11.
- Garrido Gámez, Y. (2009). Puertas abiertas a la igualdad: la acogida del alumnado inmigrante en el centro educativo. *Caleidoscopio*, (2), 13-28.
- Giménez, G. (2003). La cultura como identidad y la identidad como cultura. UNAM, Instituto de Investigaciones Sociales, México, 1-27.
- Giménez Romero, C. (2001). Modelos de mediación y su aplicación en mediación intercultural. *Migraciones*, (10), 59-110.
- González Rodríguez, J. A. (2014). La Mediación intercultural como práctica pedagógica en la educación secundaria. *Aprender a ser docente en un mundo en cambio*. Simposio internacional. Barcelona: Dipòsit Digital de la Universitat de Barcelona, 228-234.

- Llevot Calvet, N. (2014). La mediación intercultural: un recurso para el docente. *Aprender a ser docente en un mundo en cambio*. Simposio internacional. Barcelona: Dipòsit Digital de la Universitat de Barcelona, 93-100.
- Llevot Calvet, N. i Garreta Bochacha, J. (2013). La mediación intercultural en las asociaciones de inmigrantes de origen africano. *Revista Internacional de Sociología*, 71(1), 167-188.
- March Cerdà, M. X. i Orte Socias, C. (2004). Educació i immigració a les Illes Balears: cap a una dualització escolar i social? *Anuari de l'educació de les Illes Balears*. 80-105.
- Martínez Abellán, R., de Haro Rodríguez, R. i Escarbajal Frutos, A. (2010). Una aproximación a la educación inclusiva en España. *Revista Educación Inclusiva*, 3(1), 149-164.
- Martínez Usaralde, M. J., Lloret Catalá, C. i Céspedes Rico, M. (2017). Lo que hacen las mejores escuelas integradores de alumnado inmigrante: Indicadores de buenas prácticas. *Pedagogía social. Revista interuniversitària*, (29), 41-54.
- Ortenso Iniesta, P. i Caballero García, C. M. (2017). Educación Intercultural, experiencias inclusivas: un recorrido por el XXI. *Interaccoes*, (43), 254-276.
- Palaudàrias, J. M. i Garreta, J. (2008). La acogida del alumnado de origen inmigrante: un análisis comparado desde la situación en Cataluña. *Revista Española de Educación Comparada*, (14), 49-78.
- Pons Barceló, M, M., Solivellas Morro, F. M. i Carrasco Escandell (2003). Pla d'acolliment lingüístic i cultural (PALIC). Un model per a les illes. Palma: Servei d'Ensenyament del Català. Recuperat de <http://xtec.gencat.cat/web/.content/alfresco/d/d/workspace/SpacesStore/0075/b226fa1a-7ba0-4ea1-be1c-2439a89943c3/palic.pdf>
- Ramon i Tous, N. (2004). Immigració i acolliment lingüístic a les Illes Balears. *Treballs de sociolingüística catalana*. (18), 161-175.
- Rojas Ruiz, G. (2003). Estrategias para fomentar actitudes interculturales positivas. *Aldaba. Revista del Centro Asociado a la UNED de Melilla*, (29), 71-87.

Santos Rego, M. A., Cernada Ríos, F. X. i Lorenzo Moledo (2014). La inclusión educativa de la inmigración y la formación intercultural del profesorado. *Revista Electrónica Interuniversitaria de Formación del Profesorado*, 17(2). 123-137.

Simó Gil, N., Pamies Rovira, J., Collet Sabé, J. i Tort Bardolet, A. (2014). La acogida educativa en los centros escolares en Cataluña: más allá de los recursos específicos para el alumnado de nueva incorporación. *Revista Complutense de Educación*, 25(1), 177-194.

- **Libres.**

Carbonell, F. (2004). *Educar en temps d'incertesa*. Palma de Mallorca: Lleonard Muntaner.

Carbonell, F. (2006). *L'acollida: Acompanyament d'alumnat nouvingut*. Fundació Jaume Bofill. Barcelona: Eumo.

Consell de Mallorca i Plataforma per la Llengua (2009). *Guia pràctica d'acollida lingüística: Guia de recursos destinada als professionals de l'acollida de persones nouvingudes*. Mallorca.

Cortina, A. (2009). *Ciudadanos del mundo: Hacia una teoría de la ciudadanía*. Madrid: Alianza.

Essomba, M. A. (2006). *Liderar escuelas interculturales e inclusivas*. Barcelona: GRAÓ.

Menéndez Suárez, C. (2016). *Educación y acogida. Orientaciones para la inclusión del alumnado de incorporación tardía*. Gobierno del Principado de Asturias, Consejería de Educación y cultura. Recuperado de <https://www.educastur.es/documents/10531/40402/2016-09+publicacion+EducacionyAcogida+WEB.pdf/120a51a4-8b1b-4ccb-93b4-5f71f131dd79>

Ministerio de Educación y Ciencia, Dirección General de Educación, Formación Profesional e Innovación Educativa (2005). *La atención al alumnado inmigrante en el sistema educativo en España*. España.

Oller, C. i Colomé, E. (2010). *Alumnado de otras culturas: Acogida y escolarización*. Barcelona: GRAÓ

Sánchez Moner, J. B. (2007). *Modalitat d'organització de l'atenció a l'alumnat nouvingut: metodologies, tècniques i estratègies per educació infantil i primària*. Direcció General d'Innovació i Formació del Professorat, Conselleria d'Educació i Cultura, Govern de les Illes Balears.

Tarabini, A. (2017). *L'escola no és per a tu: el rol dels centres educatius en l'abandonament escolar*. Barcelona: Fundació Jaume Bofill.

- **Legislació.**

Decret 34/2015, de 15 de maig, pel qual s'estableix el currículum de l'educació secundària obligatòria a les Illes Balears. *Bolletí Oficial de les Illes Balears*, de 16 de maig de 2015, núm. 73, pp. 25016-25302.

Ordre del conseller d'educació i cultura pel qual es regula l'elaboració i execució del Programa d'acolliment lingüístic i cultural adreçat a l'alumnat d'incorporació tardana al sistema educatiu de les Illes Balears que cursa estudis als instituts d'educació secundària. *Bolletí de les Illes Balears* núm. 80, 14 de juny de 2002, núm. 12617, pp. 6-7.

Orden de 15 de enero de 2007, por la que se regulan las medidas y actuaciones a desarrollar para la atención del alumnado inmigrante y, especialmente, las Aulas Temporales de Adaptación Lingüística. *Boletín oficial de la Junta de Andalucía*. Sevilla, 14 de febrero de 2007, núm. 33, pp. 7-11.

Resolución de 29 de mayo de 2007 de la dirección general de política educativa por la que se autoriza el programa de acogida y de integración de alumnos inmigrantes y se dictan instrucciones para su desarrollo. *Gobierno de Aragón, Departamento de Educación, Cultura y Deporte*. Recuperado de <http://www.educaragon.org/files/RESOL%20ACOGIDA%20AI%2029052007.pdf>

Resolució de 16 de febrer de 2018 de la directora general de formació Professional i Formació del Professorat per la qual s'aproven les instruccions per a l'elaboració i execució del Programa d'Acolliment Lingüístic i Cultural (PALIC) adreçat a l'alumnat d'incorporació tardana al sistema educatiu de les Illes Balears, amb mancances en l'ús de la llengua catalana, que cursa

estudis als instituts d'educació secundària. *Bolletí oficial de les Illes Balears*. Illes Balears, 22 de febrer de 2018, núm. 24, pp. 5640-5646.

Resolució de 30 de setembre de 2016 del conseller d'Educació i Universitat per la qual s'autoritza el canvi de denominació específica de l'Equip d'Assessorament al Tractament de les Llengües a les Escoles (Equip ATLES) a Equip DINAMICAT i es modifiquen els seus objectius, composició i funcions. *Bolletí oficial de les Illes Balears*. Illes Balears, 15 d'octubre de 2016, núm. 131, pp. 30980-30982.

Govern de les Illes Balears, Conselleria d'Educació i Cultura, Direcció General d'Innovació i Formació del Professorat (2010). Orientació per a l'elaboració del Pla d'Acollida a l'educació secundària: Atenció a l'alumnat d'incorporació tardana. Recuperat de http://die.caib.es/normativa/pdf/2010/2010_OrientacionsperaelaboracioPlaAcollidaESO.pdf

- **Webs.**

Organización de las Naciones Unidas para la Educación, la Ciencia y la Cultura (UNESCO) (2001). Declaración Universal de la UNESCO sobre la Diversidad Cultural. Recuperado de http://portal.unesco.org/es/ev.php-URL_ID=13179&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte (MECD). Planes y programas estatales y autonómicos. Recuperado de <https://www.mecd.gob.es/cultura/areas/cooperacion/mc/aedi2008/buenas-practicas/planes-y-programas-1.html>

Gobierno de Canarias (2018). Alumnado con Necesidades Específicas de Apoyo Educativo (NEAE). Recuperado de http://www3.gobiernodecanarias.org/medusa/campus/doc/htmls/FuncionDirectiva1415/tema_14/seccion_03_05.html

Aula Intercultural. El portal de la educación intercultural (2016). Plan de Interculturalidad. Recuperado de <http://aulaintercultural.org/2005/05/10/plan-de-interculturalidad/>

Portal de educación, Castilla la Mancha (2006). Educación Intercultural y Cohesión Social. Recuperado de <http://www.educa.jccm.es/es/sistema-educativo/orientacion-convivencia-atencion-diversidad/convivencia/educar-valores/ambito-social-interculturalidad/educacion-intercultural-cohesion-social>

Portal de educación, Educacyl. Junta de Castilla y León (2004-2007). Planes de Atención a la Diversidad. Recuperado de http://www.educa.jcyl.es/educacyl/cm/educacyl/tkContent?pgseed=1147853663766&idContent=8610&locale=es_ES&textOnly=false

Generalitat de Catalunya, Departament d'educació (2004). Plan para la lengua y la cohesión social. Recuperado de http://debateeducativo.mec.es/documentos/plan_lic_cataluna.pdf

INED21 (2018). Entrevista a Nacho Calderón Almendros: Educación inclusiva. Recuperat de <https://ined21.com/entrevista-a-nacho-calderon-almendros/>

ANNEX A

Nom i Edat:

Llengua:

País d'origen:

Arribada al centre:

1. Quant temps portes vivint a Eivissa? I al centre?
2. Quan arribares al centre, què és el que més et va cridar l'atenció?
3. Com va ser la tema acollida? T'acolliren els alumnes, la tutora i els caps d'estudis?
4. Et mostraren el centre?
5. Vas tenir algun alumne tutor?
6. Com et vas sentir durant l'arribada?
7. Patires alguna situació de discriminació?
8. Tens relació personal amb els companys de classe? Si és que no, per què creus que no tens relació?
9. Tens/tenies interès per aprendre la llengua catalana?
10. De l'arribada al centre que et resulta o t'ha resultat més difícil?
11. Algun aspecte que consideris incorrecte o que es podria haver millorat per part del centre d'acollida, els alumnes, etc., durant el procés d'acollida?